نبذة في العقيدة الإسلامية (شرح أصول الإيمان) (للحرمين والجمعية)

Nkọwa nkenke banyere Okwukwe nke Islam

Nkọwa nkenke banyere Okwukwe nke Islam

Muhammad bin Salih Al-Uthaymin

Nkọwa Nkenke Banyere Okwukwe Islam

Site na mkpịsị ode Onye-ugwu, Sheikh, Nnukwu Ọkà mmụta

Muhammad bin Salih Al-Uthaymin

Ka Chineke gbaghara ya, na nne na nna ya, nakwa ndị Alakụba niile.

N'aha Chineke, Onye ebere n'ụzọ niile, Onye ebere n'ụzọ pụrụ iche.

Okwu Mmalite

N'ezie, otuto niile dịrị Chineke, anyị na-eto Ya, na-arịọ Ya maka enyemaka, na-arịọ Ya mgbaghara, ma na-echegharị n'ebe Ọ nọ. Anyị na-achọ mgbaba n'ebe Chineke nọ pụọ n'ihe ọjọọ nke onwe anyị, nakwa pụọ n'ajọ omume anyị. Onye ọ bụla Chineke duziere, ọ dịghị onye nwere ike iduhie ya; ma onye ọ bụla O mere ka o hie ụzọ, ọ dịghị onye nwere ike iduzi ya. A na m agba àmà na ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Chineke, naanị Ya, O nweghị onye ha na Ya na-ekekọrịta. A na m agbakwa àmà na Muhammad bụ ohu Ya nakwa Onye Ozi Ya. Ka Chineke wụsa ngọzi n'ahụ ya, na ezinụlọ ya, na ndị enyi ya, nakwa ndị na-agbaso ha n'ezi omume, ma nye ya udo dị ukwuu.

Ma banyere ihe na-esote ya: N'ezie, ihe ọmụma nke ịdị n'otu nke Chineke ('Ilm At-Tawhid) bụ ihe ọmụma kachasị ukwuu n'asọpụrụ, nke kachasị

ukwuu n'ọkwa, nakwa nke kachasị bụrụ iwu ịchọ ya; n'ihi na ọ bụ ihe ọmụma banyere Chineke Onye Dị Elu, aha Ya, àgwà Ya, na ikike Ya n'ebe ndị ohu Ya nọ. Nakwa n'ihi na ọ bụ igodo nke ụzọ na-eduga n'ebe Chineke Onye Dị Elu nọ, yana ntọala nke iwu Ya (Shari'ah).

Ya mere: ndị ozi niile kwekọrịtara n'ịkpọ òkù gaa na ya, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ 25﴾

""(Anyị ezipụghị onye ozi ọ bụla tupu gị, belụsọ na Anyị kpugheere ya na ọ dịghị chi ọzọ kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Mụ, ya mere, feenụ M ofufe 25"" [Surah Al-Anbiya: 25].

Ya na, Chineke Onye Dị Elu gbaara Onwe Ya akaebe maka ịbụ naanị Otu, ndị mmụọ ozi Ya na ndị nwere ihe ọmụma gbakwara Ya akaebe maka ya, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَأُوْلُواْ ٱلۡعِلۡمِ قَآئِمَۢا بِٱلۡقِسۡطِۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ 18﴾

"{(Chineke na-agba akaebe, na-akwado ikpe ziri ezi, na ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Ya; ndị mmụọ ozi nakwa ndị nwere amamihe na-agbakwa akaebe. Ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Ya, Onye kachasị ike, Onye kachasị amamihe 18}" [Surah Imran:18].

Ebe ọ bụ na nke a bụ ọnọdụ ịdị n'otu (Tawhid), ọ dị mkpa n'ahụ onye Alakụba ọ bụla iji ya kpọrọ ihe n'ịmụ ya, n'ịkụzi ya, n'ịtụgharị uche na ya, nakwa

n'inwe okwukwe na ya; ka o wee wulite okpukpe ya n'elu ntọala ziri ezi, obi iru ala, na ido onwe n'okpuru; ka o wee nweta obi ụtọ site ná mkpụrụ ya, yana ihe ndị na-esi na ya apụta.

Chineke bụ Onye na-enye ihe ịga nke ọma (Tawfiq).

Onye Edemede

Okpukpe Islam

Okpukpe Islam: Ọ bụ okpukpe Chineke zitere Muhammad ﷺ ka o weta, Chineke wee jiri ya mechie okpukpe niile. O mere ka ọ zuo oke maka ndị ohu Ya, jirikwa ya mezuo amara Ya n'ahụ ha, ma họrọkwa ya dị ka okpukpe na-amasị Ya maka ha. Ya mere, a gaghị anabata okpukpe ọ bụla ọzọ n'aka onye ọ bụla ma e wezụga ya. Dị ka Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٖ مِّن رِّجَالِكُمۡ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٗا 40﴾

﴾ (Muhammad abụghị nna onye ọ bụla n'ime ụmụ nwoke unu, kama ọ bụ Onye Ozi Chineke nakwa akara mmechi nke ndị amụma. Chineke bụkwa Onye maara ihe niile 40﴿ [Surah Al-Ahzab: 40].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿...ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ...﴾

{(...Taa, emezuwo M okpukpe unu maka unu, ma mezuokwa amara M n'ahụ unu, ma anabatawo M

Islam maka unu dị ka okpukpe...)} [Surah Al-Maa'idah: 3].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلۡإِسۡلَٰمُ...﴾

(N'ezie, okpukpe n'ebe Chineke nọ bụ Islam...) [Surah Āl-ịmran:19].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ 85﴾

﴾ (Ma onye ọ bụla na-achọ okpukpe ọzọ na-abụghị Islam, a gaghị anabata ya n'aka ya, ma n'Ụwa Nke Ọzọ, ọ ga-anọ n'etiti ndị funahụrụ 85﴿ [Surah Imran:85].

N'ezie, Chineke Onye Dị Elu emeela ya iwu nye mmadụ niile ka ha jiri ya fee Chineke Onye Dị Elu ofufe, na-agwa Onye Ozi Chineke ﷺ, O wee sị:

﴿قُلۡ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيۡكُمۡ جَمِيعًا ٱلَّذِي لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِيِّ ٱلۡأُمِّيِّ ٱلَّذِي يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمۡ تَهۡتَدُونَ 158﴾

{(Sị: O unu ndị mmadụ, n'ezie abụ m Onye Ozi Chineke zigaara unu niile, Onye nwe alaeze eluigwe na ụwa. Ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma ọ bụghị Ya, Ọ na-enye ndụ ma na-eweta ọnwụ. Ya mere, kwerenụ na Chineke nakwa Onye Ozi Ya, onye amụma ahụ na-agụghị akwụkwọ (Ummiyy), onye kwere na Chineke na okwu Ya, sorokwanụ ya ka unu wee nweta nduzi158} [Surah Al-A'raf: 158].

Nakwa na Sahih Muslim: site n'aka Abu Hurairah (ka Chineke nwee obi ụtọ n'ebe ọ nọ), site n'aka Onye Ozi Chineke ﷺ na o kwuru sị:

«وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ».

«"Site n'Onye ahụ mkpụrụobi Muhammad dị n'aka Ya, o nweghị onye ọ bụla n'ime mba a, ma ọ bụ onye Juu ma ọ bụ onye Kraịst, ga-anụ banyere m, ma o mechaa nwụọ na-ekweghị n'ihe ahụ e ji zite m, belụsọ na ọ ga-anọ n'etiti ndị Ọkụ Ala Mmụọ."»[1].

Ikwere na ya bụ: ikweta n'ihe o wetara tinyere nnabata na nrubeisi, ọ bụghị naanị ikweta nkịtị. N'ihi nke a, Abu Talib abụghị onye kwere ekwe n'Onye Ozi ahụ ﷺ n'agbanyeghị na o kwetara n'ihe o wetara, nakwa ịgba àmà ya na ọ bụ otu n'ime okpukpe kachasị mma.

Okpukpe Islam gụnyere ọdịmma niile nke okpukpe ndị bu ya ụzọ gụnyere; ọ pụrụ iche karịa ha site n'ịbụ nke dabara adaba maka oge, ebe, na mba ọ bụla. Chineke Onye Dị Elu sịrị, mgbe Ọ na-agwa Onye Ozi Ya okwu:u dị elu kwuru sị, mgbe Ọ na-agwa Onye Ozi Ya okwu:

﴿وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَمُهَيۡمِنًا عَلَيۡهِ...﴾

﴿(Ma Anyị kpugheere gị Akwụkwọ ahụ n'eziokwu, nke na-akwado ihe bu ya ụzọ n'ime

[1] Muslim kọrọ ya: Akwụkwọ nke Okwukwe, Isiokwu gbasara ịbụ iwu ịkwere n'ozi Onye amụma anyị Muhammad ﷺ nye ndị mmadụ niile, nakwa ịkagbu okpukpe niile site n'okpukpe ya, n'ọnụọgụgụ (153).

Akwụkwọ, ma na-echekwa ihe dị n'ime ya...)﴿ [SurahAl-Maa'idah: 48].

Ihe ọ pụtara na ọ dabara adaba maka oge, ebe, na mba ọ bụla bụ: na ijidesi ya ike adịghị emegide ọdịmma nke mba n'oge ma ọ bụ n'ebe ọ bụla; kama, ọ na-eweta ezi ọdịmma ya. Nke a apụtaghị na ọ nọ n'okpuru oge, ebe, ma ọ bụ mba ọ bụla, dịka ụfọdụ ndị mmadụ siri chọọ.

Okpukpe Islam bụ ezi okpukpe nke Chineke Onye Dị Elu kwere nkwa inye mmeri nye onye jidesiri ya ike n'ezie, nakwa ibuli ya elu karịa ndị ọzọ niile. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿هُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِينِ ٱلۡحَقِّ لِيُظۡهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُشۡرِكُونَ 9﴾

﴾ (Ọ bụ Ya bụ Onye zitere Onye Ozi Ya na nduzi nakwa okpukpe nke eziokwu, ka O mee ka ọ dị elu karịa okpukpe niile, ọbụlagodi na ndị Mushrikun (ndị na-ekunye Chineke ibe) kpọrọ ya asị 9﴿ [SurahAs-Saff: 9].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنكُمۡ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَيَسۡتَخۡلِفَنَّهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ كَمَا ٱسۡتَخۡلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمۡ دِينَهُمُ ٱلَّذِي ٱرۡتَضَىٰ لَهُمۡ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعۡدِ خَوۡفِهِمۡ أَمۡنٗاۚ يَعۡبُدُونَنِي لَا يُشۡرِكُونَ بِي شَيۡـٔٗاۚ وَمَن كَفَرَ بَعۡدَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ 55﴾

""(Chineke kwere nkwa nye ndị kwere ekwe n'ime unu bụ ndị rụrụ ezi omume, na Ọ ga-eme ka ha nọchie anya n'ụwa dị ka Ọ mere ndị bu ha ụzọ; nakwa na Ọ ga-eme ka okpukpe ha kwụsie ike maka

ha, bụ nke Ọ họọrọ maka ha; nakwa na Ọ ga-agbanwe ọnọdụ egwu ha ka ọ bụrụ udo. Ha ga-efe M ofufe n'ejikọtaghị M na ihe ọ bụla. Ma onye ọ bụla gọnahụrụ Chineke mgbe nke a gasịrị, mgbe ahụ, ndị ahụ bụ ndị nnupụisi. 55"" [SurahAn-Nur: 55].

Okpukpe Islam bụ nkwenye (Aqidah) na Iwu (Shari'ah); ya mere, ọ zuru oke n'ime nkwenye ya na iwu ya:

1- Ọ na-enye iwu maka ịdị n'otu nke Chineke (Tawhid) Onye Dị Elu, ma na-amachibido ikunye Ya ibe (Shirk).

2- Ọ na-enye iwu ikwu eziokwu, ma na-amachibido ịgha ụgha.

3- Ọ na-enye iwu maka ikpe ziri ezi ma na-amachibido mmegbu. Ikpe ziri ezi bụ ịha nhata n'etiti ihe ndị yiri ibe ha, nakwa ịmata ọdịiche dị n'etiti ihe ndị dị iche iche. Ikpe ziri ezi abụghị ịha nhata zuru oke, dị ka ụfọdụ ndị mmadụ na-ekwu n'ozuzu mgbe ha na-asị: 'Okpukpe Islam bụ okpukpe nke ịha nhata'. N'ihi na ịha nhata n'etiti ihe ndị dị iche bụ mmegbu nke Islam na-adịghị eweta, a naghịkwa eto onye na-eme ya.

4- Ọ na-enye iwu idobe ntụkwasị obi (Amanah), ma na-amachibido nrara (Khiyanah).

5- Ọ na-enye iwu imezu nkwa, ma na-amachibido ịgba okpuru (Ghadar).

6- Ọ na-enye iwu ịsọpụrụ nne na nna, ma na-amachibido inupụrụ ha isi (Uquq).

7- Ọ na-enye iwu maka idobe njikọ ezinụlọ ('Sila Ar-Rahm'), ndị bụ ndị ikwu, ma na-amachibido ịkwụsị mmekọrịta (Qati'ah).

8- Ọ na-enye iwu ime onye agbata obi ihe ọma, ma na-amachibido ime ya ihe ọjọọ.

N'ikwu ya n'ozuzu: Islam na-enye iwu maka àgwà ọma ọ bụla, ma na-amachibido àgwà ọjọọ ọ bụla. Ọ na-enye iwu maka ezi omume ọ bụla, ma na-amachibido ajọ omume ọ bụla.

Chineke Onye Dị Elu Sịrị:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُ بِٱلۡعَدۡلِ وَٱلۡإِحۡسَٰنِ وَإِيتَآيِٕ ذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَيَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡبَغۡيِۚ يَعِظُكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ 90﴾

"(N'ezie, Chineke na-enye iwu maka ikpe ziri ezi, ime ihe ọma, na inye ndị ikwu na ibe; ma na-amachibido omume rụrụ arụ, ihe ọjọọ, na mmegbu. Ọ na-adụ unu ọdụ ka unu wee cheta. 90" [Surah An-Nahl: 90].

Ogidi Nke Islam

Ogidi nke Islam: ntọala ya nke e wukwasịrị ya n'elu ha, ha dị ise: A kpọtụrụ ha aha n'ihe Ibn Umar (ka Chineke nwee obi ụtọ n'ebe ha abụọ nọ) kọrọ, site n'aka Onye Amụma ﷺ na o kwuru sị:

«بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةٍ: عَلَى أَنْ يُوَحِّدَ اللَّهَ - وَفِي رِوَايَةٍ عَلَى خَمْسٍ -: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصِيَامِ رَمَضَانَ، وَالْحَجِّ»

«E wuru Islam n'elu ihe ise: n'ikwupụta ịdị n'otu nke Chineke - ma n'akụkọ ọzọ, n'elu ihe ise -: ịgba àmà na ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e

wezụga Chineke, nakwa na Muhammad bụ ohu Ya na Onye Ozi Ya, na ikpe ekpere, inye Zakat, ibu ọnụ nke Ramadan, nakwa ịga njem Hajj.» Otu nwoke wee sị: "Ịga njem Hajj, na ibu ọnụ nke Ramadan?" Ọ sị:

«لَا، صِيَامُ رَمَضَانَ، وَالْحَجُّ»

"Mba, ibu ọnụ nke Ramadan, nakwa ịga njem Hajj." Otu a ka m siri nụ ya site n'aka Onye Ozi Chineke ﷺ." (udo na ngọzi Chineke dịrị ya)[1].

1- Ma banyere ịgba àmà na ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Chineke, nakwa na Muhammad bụ ohu Ya nakwa Onye Ozi Ya, ọ bụ: nkwenye siri ike nke a na-eji ire ekwupụta site n'ịgba àmà a, dị ka a ga-asị na n'ihi nkwenye siri ike o nwere n'ime ya, ọ na-ahụ ya anya. E mere ịgba àmà a ka ọ bụrụ otu ogidi n'agbanyeghị na ihe a na-agba àmà maka ya karịrị otu:

Ma ọ bụ n'ihi na Onye Ozi ﷺ bụ onye na-ezisa ozi sitere n'aka Chineke Onye Dị Elu, ya mere ịgba àmà na ọ bụ ohu nakwa onye ozi so n'ihe na-eme ka ịgba àmà na ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Chineke zuo oke.

Ma ọ bụ n'ihi na ịgba àmà abụọ ndị a bụ ntọala maka izi ezi nke ọrụ nakwa nnabata ha; ebe ọ bụ na ọ dịghị ọrụ na-ezi ezi ma ọ bụ bụrụ nke a na-

---

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ nke Okwukwe, ọnụọgụgụ (8), nakwa Muslim: Akwụkwọ nke Okwukwe, Isiokwu okwu Onye Amụma ﷺ: 'E wuru Islam n'elu ihe ise', ọnụọgụgụ (16).

anabata, ma ọ bụghị naanị site n'iji obi eziokwu (Ikhlas) meere Chineke Onye Dị Elu, nakwa ịgbaso Onye Ozi Ya ﷺ.

Ya mere, site n'iji ezi obi meere Chineke (Ikhlas) ka a na-emezu ịgba àmà: na ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Chineke; nakwa site n'ịgbaso Onye Ozi Chineke ka a na-emezu ịgba àmà: na Muhammad bụ ohu Ya na Onye Ozi Ya.

N'ime mkpụrụ nke ịgba àmà a dị ukwuu bụ: ịtọhapụ obi na mkpụrụobi n'ịgba ohu nye ihe e kere eke, nakwa n'ịgbaso ndị na-abụghị ndị ozi.

2- Ma banyere iguzobe ekpere: ọ bụ ife Chineke Onye Dị Elu ofufe site n'ime ya n'ụzọ kwụ ọtọ nakwa nke zuru ezu, n'oge ya, nakwa n'ọnọdụ ya.

N'ime mkpụrụ ya bụ: ịhụ ume n'obi, ọṅụ nke anya, nakwa ịgbochi omume rụrụ arụ na ihe ọjọọ.

3- Ma banyere inye Zakat: ọ bụ ife Chineke Onye Dị Elu ofufe site n'inye òkè iwu kwadoro n'ime akụ na ụba ruru eru maka Zakat.

N'ime mkpụrụ ya gụnyere: ịsachapụ mkpụrụobi pụọ n'àgwà ọjọọ (aka nchịchị), nakwa igbo mkpa nke Islam na ndị Alakụba.

4- Ma banyere ibu ọnụ nke Ramadan: ọ bụ ofufe a na-enye Chineke Onye Dị Elu site n'izere ihe ndị na-emebi ibu ọnụ n'ehihie nke Ramadan.

N'ime mkpụrụ ya bụ: inye mkpụrụobi ọzụzụ n'ịhapụ ihe ndị a na-achọsi ike; n'ịchọ ihe na-amasị Chineke (Onye dị ike ma dị ebube).

5- Ma banyere ịga njem Hajj n'Ụlọ Nsọ: ọ bụ ife Chineke Onye Dị Elu ofufe site n'inwe ebumnuche ịga n'Ụlọ Nsọ (Ka'bah); iji rụọ emume Hajj.

N'ime mkpụrụ ya bụ: inye mkpụrụobi ọzụzụ n'itinye mgbalị nke akụ na ụba nakwa nke anụ ahụ n'irubere Chineke Onye Dị Elu isi; n'ihi nke a, Hajj ji bụrụ otu ụdị ịgbasi mbọ ike (Jihad) n'ụzọ Chineke Onye Dị Elu.

Mkpụrụ ndị a anyị kpọtụrụ aha maka ntọala ndị a, nakwa ihe ndị anyị na-akpọtụghị aha, na-eme ka mba (Ummah) ahụ bụrụ mba Alakụba dị ọcha nakwa na-enweghị ntụpọ, nke na-ekpe ezi okpukpe nye Chineke, ma na-emeso ihe e kere eke n'ikpe ziri ezi na eziokwu; "N'ihi na ihe ndị ọzọ so n'Iwu Islam (Shari'ah) na-agazi site n'ịdị mma nke ntọala ndị a. Ọnọdụ nke mba na-agazikwa site n'ịdị mma nke ihe gbasara okpukpe ya; ihe na-efunahụkwa ya n'ịdị mma nke ọnọdụ ya dabere n'ọ̀tụ̀tụ̀ ihe funahụrụ ya n'ịdị mma nke ihe gbasara okpukpe ya."

Onye ọ bụla chọrọ ka nke ahụ doo ya anya, ka ọ gụọ okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿وَلَوۡ أَنَّ أَهۡلَ ٱلۡقُرَىٰٓ ءَامَنُواْ وَٱتَّقَوۡاْ لَفَتَحۡنَا عَلَيۡهِم بَرَكَٰتٖ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَٰكِن كَذَّبُواْ فَأَخَذۡنَٰهُم بِمَا كَانُواْ يَكۡسِبُونَ 96 أَفَأَمِنَ أَهۡلُ ٱلۡقُرَىٰٓ أَن يَأۡتِيَهُم بَأۡسُنَا بَيَٰتٗا وَهُمۡ نَآئِمُونَ 97 أَوَأَمِنَ أَهۡلُ ٱلۡقُرَىٰٓ أَن يَأۡتِيَهُم بَأۡسُنَا ضُحٗى وَهُمۡ يَلۡعَبُونَ 98 أَفَأَمِنُواْ مَكۡرَ ٱللَّهِۚ فَلَا يَأۡمَنُ مَكۡرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡقَوۡمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ 99﴾

"(A sị na ndị obodo ahụ kwere ekwe ma tụọ egwu Chineke, n'ezie, Anyị gaara emeghere ha ngọzi sitere n'igwe nakwa n'ala, mana ha gọnahụrụ ya, Anyị wee jide ha n'ihi ihe ha na-arụ. 96"

Ndị obodo ahụ hà nwere ntụkwasị obi na ntaramahụhụ Anyị agaghị abịakwasị ha n'abalị mgbe ha na-ehi ụra? 97

Ka ndị obodo ahụ chere na ha nọ ná nchekwa na ntaramahụhụ Anyị agaghị abịakwute ha n'oge ụtụtụ, ebe ha na-egwu egwu? 98

Há nwere nchekwa pụọ n'atụmatụ Chineke? Ọ dịghị ndị nwere nchekwa pụọ n'atụmatụ Chineke belụsọ ndị na-enwe mfu 99﴾ [Surah Al-A'raf: 96-99].

Ka o lee anya n'akụkọ ihe mere eme nke ndị bu ụzọ; n'ihi na akụkọ ihe mere eme bụ ihe mmụta maka ndị nwere uche, ma bụrụkwa ezi nghọta maka onye ihe mkpuchi na-egbochighị obi ya. Ma Chineke bụ Onye a na-arịọ maka enyemaka.

Ntọala Nke Okwukwe Islam

Okpukpe Islam: —dịka anyị kọwara na mbụ—bụ nkwenye (Aqidah) nakwa Iwu (Shari'ah). Anyị atụwo aka n'ụfọdụ n'ime iwu ya, ma kwuo maka ogidi ya ndị a na-ewere dịka ntọala maka iwu ya.

Ma banyere okwukwe Islam (Aqidah), ntọala ya bụ: ịkwere na Chineke, na ndị mmụọ ozi Ya, na akwụkwọ Ya, na ndị ozi Ya, n'Ụbọchị Ikpeazụ, nakwa n'Akàrààkà (Qadar): ma ihe ọma ya ma ihe ọjọọ ya.

Akwụkwọ Nsọ nke Chineke nakwa Sunnah nke Onye Ozi Ya ﷺ egosipụtala ntọala ndị a.

N'ime Akwụkwọ Chineke Onye Dị Elu, Ọ sịrị:

﴿لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ...﴾

(Ọ bụghị ezi omume ka unu tụgharịa ihu unu n'akụkụ ọwụwa anyanwụ na ọdịda anyanwụ, kama ezi omume bụ nke onye ahụ kweere na Chineke, n'Ụbọchị Ikpeazụ, ná ndị mmụọ ozi, n'Akwụkwọ Nsọ, nakwa ná ndị amụma...). [Surah Al-Baqarah: 177], Ya na, Ọ sịrị gbasara Akàràààkà (Qadar):

﴿إِنَّا كُلَّ شَيۡءٍ خَلَقۡنَٰهُ بِقَدَرٖ 49 وَمَآ أَمۡرُنَآ إِلَّا وَٰحِدَةٞ كَلَمۡحِۭ بِٱلۡبَصَرِ 50﴾

(N'ezie, Anyị kere ihe niile n'òkè a kara aka. 49

Ma iwu Anyị abụghị ihe ọzọ kama ọ bụ naanị otu, dịka ntabi anya 50} [Surah Al-Qamar: 49-50].

Nakwa na Sunnah nke Onye Ozi Chineke ﷺ, Onye Amụma ﷺ kwuru, na-aza Jibril mgbe ọ jụrụ ya gbasara Okwukwe (Imaan):

«الْإِيمَانُ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ: خَيْرِهِ وَشَرِّهِ».

"«Okwukwe bụ: ịkwere na Chineke, na ndị mmụọ ozi Ya, na akwụkwọ Ya, na ndị ozi Ya, na n'Ụbọchị Ikpeazụ, nakwa ịkwere n'Akàràààkà (Qadar): ma ihe ọma ya ma ihe ọjọọ ya.»[1]."

Ikwere na Chineke Onye Dị Elu

Ma banyere ịkwere na Chineke, ọ gụnyere ihe anọ:

[1] Muslim kọrọ ya: Akwụkwọ nke Okwukwe (Imaan), n'ọnụọgụgụ (8); Abu Dawud: Akwụkwọ nke Sunnah, Isiokwu gbasara Qadar, n'ọnụọgụgụ (4695).

Ihe nke mbụ: Ikwere n'ịdị adị nke Chineke Onye Dị Elu:

N'ezie, ihe ndị na-egosi ịdị adị Ya, Onye Dị Elu, bụ: ọdịdị okike (Fitrah), uche (Aql), iwu okpukpe (Shar'), nakwa mmetụta (Hiss)..

Ma banyere ihe akaebe nke ọdịdị okike (Fitrah) na-egosi ịdị adị Ya, Onye Dị Nsọ ma Dị Elu: n'ezie, ihe ọ bụla e kere eke ka e kere n'ọnọdụ nke inwe okwukwe n'Onye kere ya n'enweghị echiche ma ọ bụ nkụzi bu ụzọ. Ọ dịghịkwa onye na-atụgharị pụọ n'ihe kwekọrọ n'ọdịdị okike a ma e wezụga onye ihe bịara n'obi ya nke na-eme ka ọ tụgharịa pụọ na ya; Maka okwu Onye Amụma ﷺ: (udo na ngọzi Chineke dịrị ya):

«مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ».

«Ọ dịghị nwa a na-amụ ma e wezụga n'ọnọdụ Fitrah, mana ọ bụ nne na nna ya na-eme ya onye Juu, ma ọ bụ onye Kraịst, ma ọ bụ onye Majusi.»[1]

2- Ma banyere ihe akaebe nke uche (Aql) na-egosi ịdị adị nke Chineke Onye Dị Elu: Ọ bụ n'ihi na ihe ndị a e kere eke, ndị bu ụzọ na ndị na-esochi ha, ga-enwerịrị Onye Okike mepụtara ha; n'ihi na ọ gaghị ekwe omume na ha mepụtara onwe ha

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ nke Olili ozu, isiokwu: Ọ bụrụ na nwata anabata Islam wee nwụọ, a ga-ekpere ya ekpere? Nakwa ma a ga-egosi nwata Islam, n'ọnụọgụgụ (1292). Nakwa Muslim: Akwụkwọ nke Akàrààkà, Isiokwu ihe ọ pụtara na a na-amụ nwa ọ bụla na Fitrah, yana iwu gbasara ọnwụ ụmụaka ndị na-agọnahụ Chineke na ụmụaka ndị Alakụba, n'ọnụọgụgụ (2658).

n'onwe ha, ọ gaghịkwa ekwe omume na ha pụtara na mberede.

Ọ gaghị ekwe omume ka ha mepụta onwe ha; n'ihi na ihe anaghị eke onwe ya; n'ihi na tupu ịdị adị ya, ọ bụ ihe efu, keduzi otu ọ ga-esi bụrụ Onye Okike?!

Ọ gaghịkwa ekwe omume na ha pụtara na mberede; n'ihi na ihe ọ bụla nwere mmalite ga-enwerịrị onye mepụtara ya, Nakwa n'ihi na ịdị adị ha n'usoro a dị ebube, na nhazi kwekọrọ ekwekọ, yana njikọ chiri anya dị n'etiti ihe na-akpata ihe na ihe si na ya apụta, nakwa n'etiti ihe ndị e kere eke na ibe ha, na-egbochi kpamkpam ka ịdị adị ha bụrụ ihe pụtara na mberede; ebe ọ bụ na ihe pụtara na mberede anaghị enwe usoro n'oge mmalite ịdị adị ya, keduzi otu ọ ga-esi hazie nke ọma n'oge ọ na-adịgide ma na-etolite?!

Ma ọ bụrụ na ọ gaghị ekwe omume ka ihe ndị a e kere eke mepụta onwe ha, ma ọ bụ ka ha pụta na mberede; o doro anya na ha nwere Onye mepụtara ha, Ọ bụkwa Ya bụ Chineke, Onyenwe ụwa niile.

Chineke Onye Dị Elu ekwuola banyere ihe akaebe nke uche a nakwa ihe mgbakwasị ụkwụ doro anya n'ime Surah At-Tur; ebe Ọ sịrị:

﴿أَمۡ خُلِقُواْ مِنۡ غَيۡرِ شَيۡءٍ أَمۡ هُمُ ٱلۡخَٰلِقُونَ 35﴾

﴾ (Ka ọ̀ bụ na e kere ha site n'enweghị ihe ọ bụla, ka ọ̀ bụ ha onwe ha bụ ndị okike? 35﴿ [Surah At-Tur: 35]. Ihe ọ pụtara bụ: na e keghị ha n'enweghị onye

kere ha, ọ bụghịkwa ha bụ ndị kere onwe ha; ya mere, o doro anya na Onye kere ha bụ Chineke, Onye a gọziri agọzi, Onye Dị Elu. N'ihi nke a, mgbe Jubayr bin Mut'im (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ) nụrụ ka Onye Ozi Chineke ﷺ na-agụ Surah At-Tur, o wee ruo n'amaokwu ndị a:

﴿أَمۡ خُلِقُواْ مِنۡ غَيۡرِ شَيۡءٍ أَمۡ هُمُ ٱلۡخَٰلِقُونَ 35 أَمۡ خَلَقُواْ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۚ بَل لَّا يُوقِنُونَ 36 أَمۡ عِندَهُمۡ خَزَآئِنُ رَبِّكَ أَمۡ هُمُ ٱلۡمُصَۜيۡطِرُونَ 37﴾

(Ka ọ̀ bụ na e kere ha site n'efu, ka ọ̀ bụ ha bụ ndị okike? 35

Ka ọ̀ bụ ha kere eluigwe na ụwa? Kama, ha ejighị n'aka. 36

Ka ọ̀ bụ akụ na ụba nke Onyenwe gị dị n'aka ha, ka ọ̀ bụ ha bụ ndị na-achịkwa?37﴿ [Surah At-Tur: 35-37].

Jubayr bụkwa onye na-ekunye Chineke ibe (Mushrik) n'oge ahụ, ọ sịrị: ""Obi m fọrọ obere ka ọ fepụ, nke ahụ bụkwa oge mbụ okwukwe guzosiri ike n'obi m."[1]."

Ka anyị tụọ ihe atụ na-akọwa nke a: N'ezie, ọ bụrụ na mmadụ akọọrọ gị gbasara nnukwu ụlọ a rụrụ arụ, nke ogige mara mma gbara gburugburu, nakwa osimiri na-asọ n'etiti ha, nke jupụtakwara n'ihe ndina na oche, ma chọọ ya mma n'ụdị ihe ịchọ mma dị iche iche site n'ihe ndị mejupụtara ya nakwa ihe ndị na-eme ka ọ zuo oke, Ọ sị gị: "N'ezie, nnukwu ụlọ a nakwa izu okè dị n'ime ya mepụtara

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Surah At-Tur, n'ọnụọgụgụ (4854).

onwe ya, ma ọ bụ na ọ pụtara otu a na mberede n'enweghị onye mepụtara ya;" ị ga-eme ngwa ngwa ịgọnahụ nke ahụ nakwa ịkpọ ya ụgha, ma were okwu ya dị ka okwu nzuzu. "Ọ̀ ga-ekwe omume mgbe nke ahụ gasịrị, na mbara igwe na ụwa a dị mbara: n'ụwa ya, na eluigwe ya, na mbara kpakpando ya, na ọnọdụ ya, nakwa usoro ya dị ebube, nke pụrụ iche, mepụtara onwe ya, ma ọ bụ na ọ pụtara na mberede n'enweghị Onye Okike?!

3- Ma banyere ihe akaebe nke Iwu (Shar') na-egosi ịdị adị nke Chineke Onye Dị Elu: Ọ bụ n'ihi na akwụkwọ nsọ niile sitere n'eluigwe na-ekwu maka nke a, ma iwu ziri ezi ndị ha ji bịa, nke gụnyere ọdịmma nke ihe ndị a kere eke, bụ ihe akaebe na ha sitere n'aka Onyenwe nwere amamihe, Onye maara nke ọma banyere ọdịmma nke ihe ndị O kere. Ma akụkọ gbasara eluigwe na ụwa nke ha wetara, nke eziokwu dị adị na-agba àmà maka eziokwu ha, bụ ihe akaebe na-egosi na ha sitere n'aka Onyenwe nwere ike ime ka ihe Ọ kọrọ banyere ya dị adị.

4- Ma banyere ihe akaebe nke mmetụta (Hiss) na-egosi ịdị adị Chineke; ha dị n'ụzọ abụọ:

Nke mbụ n'ime ha: Bụ na anyị na-anụ ma na-ahụ, site n'ịza ndị na-arịọ arịrịọ, nakwa ịzọpụta ndị nọ na nsogbu, ihe na-egosi n'ụzọ doro anya ịdị adị Ya, Onye Dị Elu. Chineke, Onye dị nsọ, sịrị:

﴿وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ...﴾

"" (Chetakwa Nuh, mgbe ọ kpọrọ òkù na mbụ, Anyị wee zaa ya...)"" [Surah Al-Anbiya: 76]. Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ رَبَّكُمۡ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ...﴾

""(Mgbe unu na-arịọ Onyenwe unu enyemaka, O wee zaa unu...)."" [Surah Al-Anfal: 9].

Na Sahih Al-Bukhari, site n'aka Anas bin Malik (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), ọ sị:

«إنَّ أعرابيًّا دَخَلَ يَوْمَ الجُمُعَةِ -والنَّبِيُّ صلَّى اللَّهُ عليهِ وسلَّمَ يَخْطُبُ- فقالَ: يا رسُولَ اللَّهِ، هَلَكَ المَالُ، وجَاعَ العِيَالُ، فَادْعُ اللَّهَ لنَا؛ فَرَفَعَ يَدَيْهِ ودَعَا، فَثَارَ السَّحَابُ أمثَالَ الجِبَالِ، فَلَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حتَّى رَأَيْتُ المَطَرَ يَتَحَادَرُ عَنْ لِحْيَتِهِ».

«N'ezie, otu nwoke ọzara batara n'ụbọchị Fraịde— ebe Onye Amụma ﷺ na-ekwu okwu (Khutbah)— o wee sị: 'O Onye Ozi Chineke, akụ na ụba ebibiela, agụụ na-agụkwa ezinụlọ; ya mere, rịọ Chineke maka anyị.' O wee welie aka ya abụọ kpee ekpere, igwe ojii wee gbakọọ n'ụdị ugwu dị iche iche, ọ rịdataghịkwa n'elu Minbar ya ruo mgbe m hụrụ mmiri ozuzo ka ọ na-atasị n'afụ ọnụ ya.»[1].

N'ụbọchị Fraịde nke abụọ, nwoke ọzara ahụ, ma ọ bụ onye ọzọ, biliri wee sị: "O Onye Ozi Chineke, ụlọ adaala, akụ na ụba eriela mmiri; ya mere kpeere anyị ekpere n'aka Chineke." O wee welie aka ya abụọ elu, wee sị ﷺ:

«اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا»

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ nke Jumu'ah, Isiokwu nke ịrịọ maka mmiri ozuzo n'ime Khutbah n'ụbọchị Jumu'ah, n'ọnụọgụgụ (891).

"«O Chineke, mee ka o zoro gburugburu anyị ma ọ bụghị n'elu anyị.»" Ya mere, ọ dịghị akụkụ ọ tụrụ aka na ya belụsọ na igwe ojii ahụ meghere."[1].

Ma ịza ekpere nke ndị na-arịọ arịrịọ ka bụ ihe a na-ahụ anya ruo ụbọchị taa maka onye ji eziokwu chọọ mgbaba n'ebe Chineke Onye Dị Elu nọ, ma mezuo ọnọdụ ndị a chọrọ maka inweta nzaghachi.

Nke abụọ n'ime ha: Bụ na ihe ịrịba ama nke ndị amụma, nke a na-akpọ ọrụ ebube (Mu'jizat), nke ndị mmadụ na-ahụ ma ọ bụ na-anụ banyere ha, bụ ihe akaebe doro anya banyere ịdị adị nke Onye zitere ha, Onye ahụ bụkwa Chineke Onye Dị Elu; n'ihi na ha bụ ihe karịrị ike ụmụ mmadụ, nke Chineke Onye Dị Elu na-eme iji kwado ndị ozi Ya, nakwa iji nye ha mmeri.

Ihe atụ nke ahụ bụ: Ihe ịrịba ama nke Musa (udo dịrị ya) mgbe Chineke Onye Dị Elu nyere ya iwu ka o jiri mkpara ya tie oke osimiri ahụ. O wee tie ya, ọ wee kewaa ghọọ ụzọ kpọrọ nkụ iri na abụọ, mmiri ahụ dịkwa n'etiti ha dị ka ugwu. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿فَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱضۡرِب بِّعَصَاكَ ٱلۡبَحۡرَۖ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرۡقٖ كَٱلطَّوۡدِ ٱلۡعَظِيمِ 63﴾

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ nke Jumu'ah, Isiokwu gbasara ịrịọ maka mmiri ozuzo n'ime Khutbah n'ụbọchị Jumu'ah, n'ọnụọgụgụ (891). Nakwa Muslim: Akwụkwọ nke Ekpere Ịrịọ Mmiri Ozuzo, Isiokwu gbasara ikpe ekpere (Du'a) n'oge ịrịọ mmiri ozuzo, n'ọnụọgụgụ (897).

(Anyị wee kpugheere Musa sị: Were mkpara gị tie oke osimiri ahụ. O wee kewaa, akụkụ ọ bụla wee ghọọ dị ka oké ugwu 63﴿ [Surah Ash-Shu'araa: 63].

Ihe atụ nke abụọ: Ihe ịrịba ama nke Isa (udo dịrị ya) ebe ọ na-akpọlite ndị nwụrụ anwụ, ma na-ewepụta ha n'ili ha site n'ikike nke Chineke. Chineke Onye Dị Elu kwuru gbasara ya:

﴾...وَأُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۖ...﴿

(...ma a na m akpọlite ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ site n'ikike Chineke...) [Surah Al-Imran:49] Nakwa, Ọ sịrị:

﴾...وَإِذۡ تُخۡرِجُ ٱلۡمَوۡتَىٰ بِإِذۡنِيۖ...﴿

﴾(...nakwa mgbe ị na-akpọlite ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ site n'ikike M...)﴿ [Surah Al-Maa'idah: 110].

Ihe atụ nke atọ: Bụ nke Muhammad ﷺ, mgbe ndị Quraysh rịọrọ ya ihe ịrịba ama, o wee tụọ aka n'ọnwa, ọ gbawaa ụzọ abụọ, ndị mmadụ wee hụ ya. Banyere nke a ka okwu Ya, Onye Dị Elu, kwuru:

﴾ٱقۡتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ وَٱنشَقَّ ٱلۡقَمَرُ 1 وَإِن يَرَوۡاْ ءَايَةٗ يُعۡرِضُواْ وَيَقُولُواْ سِحۡرٞ مُّسۡتَمِرّٞ 2﴿

(Oge Ikpeazụ abịala nso, ọnwa agbawaakwala1 Ma ọ bụrụ na ha ahụ ihe ịrịba ama, ha na-echighari azụ ma kwuo sị: "Nke a bụ anwansi na-aga n'ihu" 2. [Surah Al-Qamar: 1-2].

Ya mere, ihe ịrịba ama ndị a a na-enwe mmetụta ha (Mahsusat) nke Chineke Onye Dị Elu na-eme; iji kwado ndị ozi Ya, nakwa iji nye ha mmeri, na-egosi n'ụzọ doro anya ịdị adị Ya, Onye Dị Elu.

Ihe nke abụọ n'ime ihe ịkwere na Chineke gụnyere: Ịkwere n'Ọbụbụenwe Ya (Rububiyyah), ya bụ, na naanị Ya bụ Onyenwe, O nweghị onye ha na Ya na-ekekọrịta, O nweghịkwa onye na-enyere Ya aka.

Ma Onyenwe (Ar-Rabb) bụ: Onye nwe okike, alaeze, nakwa iwu; ya mere ọ dịghị onye na-eke ihe ma e wezụga Chineke, ọ dịghị onye nwe ihe ma e wezụga Ya, ọ dịghịkwa iwu dị ma e wezụga nke Ya. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿...أَلَا لَهُ ٱلۡخَلۡقُ وَٱلۡأَمۡرُۗ...﴾

(...N'ezie, okike nakwa iwu bụ nke Ya...) [Surah Al-A'raf: 54] Nakwa, Ọ sịrị:

﴿...ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ لَهُ ٱلۡمُلۡكُۚ وَٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ مَا يَمۡلِكُونَ مِن قِطۡمِيرٍ﴾

(...Nke ahụ bụ Chineke, Onyenwe unu, ọchịchị bụ nke Ya. Ma ndị ahụ unu na-akpọku ma e wezụga Ya, ha enweghị ọbụna obere akpụkpọ mkpụrụ) [Surah Fatir: 13].

A maghị onye ọ bụla n'ime ihe e kere eke gọnahụrụ Ọbụbụenwe (Rububiyyah) nke Chineke, Onye dị nsọ, ma e wezụga na ọ bụ onye nganga (Mukabir) nke na-ekweghị n'ihe ọ na-ekwu, dịka o siri mee site n'aka Fir'awn, mgbe ọ gwara ndị ya sị:

﴿فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلۡأَعۡلَىٰ 24﴾

(O wee sị: "Abụ m Onyenwe unu kachasị elu"24) [Surah An-Naziat: 24]، Ya na, Ọ sịrị:

﴿...يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَأُ مَا عَلِمۡتُ لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرِي...﴾

(...O unu ndị isi, amaghị m na unu nwere chi ọzọ ma e wezụga m...) " [Surah Al-Qasas: 38]. Mana nke ahụ abụghị site na nkwenye (Aqidah)." Chineke Onye Dị Elu Sịrị:

﴿وَجَحَدُواْ بِهَا وَٱسۡتَيۡقَنَتۡهَآ أَنفُسُهُمۡ ظُلۡمٗا وَعُلُوّٗاۚ...﴾

" (Ha wee gọnahụ ha, n'agbanyeghị na mkpụrụobi ha kwenyesiri ike na ha, n'ihi mmegbu na mpako...)" [Surah An-Naml: 14]. Nakwa, Musa gwara Fir'awn n'ihe Chineke kọrọ gbasara ya, sị:

﴿...لَقَدۡ عَلِمۡتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَٰفِرۡعَوۡنُ مَثۡبُورٗا﴾

(...N'ezie, ị maara na ọ dịghị onye zidataara ihe ndị a ma e wezụga Onyenwe eluigwe na ụwa, dị ka ihe akaebe doro anya; ma n'ezie, a na m eche, O Fir'awn, na ị bụ onye ga-ala n'iyi) [Surah Al-Isra: 102]، N'ihi nke a, ndị na-ekunye Chineke ibe (Mushrikun) na-ekweta n'Ọbụbụenwe (Rububiyyah) nke Chineke Onye Dị Elu, n'agbanyeghị na ha na-ekunye Ya ibe (Shirk) n'ofufe (Uluhiyyah). Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿قُل لِّمَنِ ٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ 84 سَيَقُولُونَ لِلَّهِۚ قُلۡ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ 85 قُلۡ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلسَّبۡعِ وَرَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ 86 سَيَقُولُونَ لِلَّهِۚ قُلۡ أَفَلَا تَتَّقُونَ 87 قُلۡ مَنۢ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيۡءٖ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيۡهِ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ 88 سَيَقُولُونَ لِلَّهِۚ قُلۡ فَأَنَّىٰ تُسۡحَرُونَ 89﴾

﴿(Sị: "Ònye nwe ụwa nakwa ndị dị n'ime ya, ma ọ bụrụ na unu maara?"84 Ha ga-asị: "Ọ bụ nke Chineke." Sị: "Ùnu agaghị echeta?"85 Sị: "Ònye bụ Onyenwe eluigwe asaa, nakwa Onyenwe Oche-eze

ahụ dị ukwuu?"86 Ha ga-asị: "Ọ bụ nke Chineke." Sị: "Ùnu agaghị atụ egwu Ya?"87 Sị: "N'aka ònye ka alaeze nke ihe niile dị, Ọ bụkwa Ya na-enye nchebe, ma a naghị enye nchebe megide Ya, ma ọ bụrụ na unu maara?"88 Ha ga-asị: "Ọ bụ nke Chineke." Sị: "Kedụkwa otu e siri duhie unu? 89﴾ [Surah Al-Mu'minun: 84 - 89].

Nakwa okwu Chineke, Onye Dị Elu:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡعَلِيمُ 9﴾

"(Ma ọ bụrụ na ị jụọ ha onye kere eluigwe na ụwa, n'ezie ha ga-asị: "Ọ bụ Onye Kachasị Ike, Onye maara ihe niile kere ha. 9" [Surah Az-Zukhruf: 9].

Nakwa, Chineke (Onye dị nsọ) sịrị:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَهُمۡ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ 87﴾

{(Ma ọ bụrụ na ị jụọ ha onye kere ha, n'ezie ha ga-asị: "Chineke". Ya mere kedu ka e siri duhie ha? 87} [Surah Az-Zukhruf:87].

Iwu Chineke (Onye dị nsọ) na-agụnye iwu metụtara okike (Al-Kawn) nakwa iwu metụtara okpukpe (Ash-Shar'). Dịka Ọ bụ Onye na-achịkwa mbara igwe na ụwa, na-ekpebi ihe Ọ chọrọ n'ime ya, dịka amamihe Ya siri chọọ; otu a ka Ọ bụkwa Onye na-achị n'ime ya site n'iwepụta iwu gbasara ofufe (Ibadat), nakwa iwu gbasara mmekọrịta (Mu'amalat), dịka amamihe Ya siri chọọ, Ya mere, onye ọ bụla weere onye ọzọ tinyere Chineke Onye Dị Elu dị ka onye na-eme iwu n'ihe gbasara ofufe, ma ọ bụ onye na-ekpe ikpe n'ihe gbasara

mmekọrịta; n'ezie o meela Shirk (ikunye Chineke ibe) n'ebe Ọ nọ, ma emezughịkwa okwukwe (Imaan) ya.

Ihe nke atọ n'ime ihe ịkwere na Chineke gụnyere: Ịkwere n'Ọbụbụchi Ya (Uluhiyyah), ya bụ: na Ọ bụ naanị Ya bụ Chi kwesịrị ofufe n'eziokwu, O nweghị onye ha na Ya na-ekekọrịta. Nakwa na (Al-Ilah) pụtara: (Al-Ma'luh), ya bụ: (Onye a na-efe ofufe) site n'ịhụnanya nakwa nsọpụrụ.

Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَإِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ 163﴾

"(Chi unu bụ otu Chi, ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Ya, Onye ebere n'ụzọ niile, Onye ebere n'ụzọ pụrụ iche 163}" [Surah Al-Baqarah: 163]. Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَأُوْلُواْ ٱلۡعِلۡمِ قَآئِمَۢا بِٱلۡقِسۡطِۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ 18﴾

"(Chineke na-agba akaebe, na-akwado ikpe ziri ezi, na ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Ya; ndị mmụọ ozi nakwa ndị nwere amamihe na-agbakwa akaebe. Ọ dịghị chi kwesịrị ofufe n'eziokwu ma e wezụga Ya, Onye Kachasị Ike, Onye Kachasị Amamihe 18}" [Surah Imran:18]، Ma onye ọ bụla weere chi ọzọ tinyere Chineke, na-efe ya ofufe na-abụghị Ya; ya mere ịbụ chi ya bụ ihe efu. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلۡبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ 62﴾

(Nke ahụ bụ n'ihi na Chineke bụ Eziokwu, nakwa na ihe ha na-akpọku ma e wezụga Ya bụ ụgha, nakwa na Chineke bụ Onye kachasị elu, Onye kachasị ukwuu 62} [Surah Al-Hajj: 62]. Ma ịkpọ ha chi adịghị enye ha ikike ịbụ chi (Uluhiyyah), Chineke Onye Dị Elu kwuru n'ihe gbasara (Al-Lat, Al-Uzza nakwa Manat):

﴿إِنۡ هِيَ إِلَّآ أَسۡمَآءٞ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلۡطَٰنٍۚ...﴾

(Ha abụghị ihe ọ bụla ma ọ bụghị naanị aha unu nakwa ndị nna unu kpọrọ ha, nke Chineke na-ewedataghị ikike ọ bụla gbasara ha...) [Surah An-Najm: 23].

O kwukwara banyere Hud (udo dịrị ya) na ọ sịrị ndị ya:

﴿...أَتُجَٰدِلُونَنِي فِيٓ أَسۡمَآءٖ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُم مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلۡطَٰنٖۚ...﴾

(...Ọ bụ na unu na m na-arụrịta ụka gbasara aha ndị unu nakwa nna nna unu ha kpọrọ ha, nke Chineke na-ewedataghị ikike ọ bụla maka ha?...) [Surah Al-A'raf: 71].

O kwukwara banyere Yusuf (udo dịrị ya) na ọ gwara ndị ibe ya abụọ n'ụlọ mkpọrọ:

﴿يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ ءَأَرۡبَابٞ مُّتَفَرِّقُونَ خَيۡرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ مَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ
إِلَّآ أَسۡمَآءٗ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلۡطَٰنٍۚ...﴾

(O unu ndị enyi m abụọ n'ụlọ mkpọrọ, kedu nke ka mma: chi dị iche iche nkesịrị ankesị, ka ọ̀ bụ Chineke, Naanị Otu, Onye na-achịkwa ihe niile? Ihe unu na-efe ofufe na-abụghị Ya abụghị ihe ọzọ belụsọ naanị aha unu nakwa nna nna unu ha kpọrọ ha, nke

Chineke na-ewedataghị ikike ọ bụla maka ha...) [Surah Yusuf: 39-40].

Maka nke a, ndị ozi—udo nakwa ngọzi Chineke dịrị ha—na-agwa ndị ha sị:

﴿...ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓ...﴾

(...feenụ Chineke ofufe, unu enweghị chi ọzọ kwesịrị ofufe n'eziokwu ma ọ bụghị Ya...) [Surah Al-A'raf: 59] Mana ndị Mushrikun (ndị na-ekunye Chineke ibe) jụrụ nke ahụ, wee were chi ndị ọzọ na-abụghị Chineke, na-efe ha ofufe tinyere Chineke (Onye dị nsọ ma dịkwa elu), na-achọ enyemaka n'aka ha, na-arịọkwa ha maka nzọpụta.

N'ezie, Chineke Onye Dị Elu egosiwo na iwere chi ndị a nke ndị Mushrikun mere bụ ihe efu, site n'ihe akaebe abụọ nke uche (Aql):

Nke mbụ: Na chi ndị a ha weere enweghị ihe ọ bụla n'ime àgwà nke Ọbụbụchi (Uluhiyyah), n'ihi na ha bụ ihe e kere eke, ha anaghị eke ihe. Ha anaghị eweta uru nye ndị na-efe ha, ha anaghịkwa egbochiri ha ihe ọjọọ. Ha enweghị ikike n'ahụ ndụ ma ọ bụ ọnwụ ha, ha enweghịkwa ihe ọ bụla n'ime mbara igwe, ha enweghịkwa ihe ha sokọrọ n'ime ya.

Chineke Onye Dị Elu Sịrị:

﴿وَٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةٗ لَّا يَخۡلُقُونَ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ وَلَا يَمۡلِكُونَ لِأَنفُسِهِمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗا وَلَا يَمۡلِكُونَ مَوۡتٗا وَلَا حَيَوٰةٗ وَلَا نُشُورٗا 3﴾

"(Ma ha ewerewo chi ndị ọzọ na-abụghị Ya, ndị na-anaghị eke ihe ọ bụla ma e kere ha eke; ha enweghị ike iweta mmerụ ahụ ma ọ bụ uru maka

onwe ha, ha enweghịkwa ike iweta ọnwụ, ndụ, ma ọ bụ mbilite n'ọnwụ. 3" [Surah Al-Furqan: 3].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿قُلِ ٱدۡعُواْ ٱلَّذِينَ زَعَمۡتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمۡلِكُونَ مِثۡقَالَ ذَرَّةٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا لَهُمۡ فِيهِمَا مِن شِرۡكٖ وَمَا لَهُۥ مِنۡهُم مِّن ظَهِيرٖ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنۡ أَذِنَ لَهُۥ...﴾

"(Sị: Kpọkuonụ ndị ahụ unu na-azọrọ na-abụghị Chineke. Ha enweghị ikike n'ihe ruru nha ahụhụ kachasị nta n'eluigwe ma ọ bụ n'ụwa, ha enweghịkwa òkè ọ bụla n'ime ha abụọ, Ọ nweghịkwa onye na-enyere Ya aka sitere n'ime ha. Ịrịọchite arịrịọ anaghịkwa aba uru n'ihu Ya, ma e wezụga maka onye O nyere ikike...)" [Surah Saba: 22-23]

وقال تعالى: ﴿أَيُشۡرِكُونَ مَا لَا يَخۡلُقُ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ 191 وَلَا يَسۡتَطِيعُونَ لَهُمۡ نَصۡرٗا وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ 192﴾

Nakwa okwu Onye Dị Elu: (Hà na-ekunye Chineke ibe n'ihe na-enweghị ike ike ihe ọ bụla, ebe ha onwe ha bụ ihe e kere eke?191 Ha apụghị inye ha enyemaka, ha apụghịkwa inyere onwe ha aka. 192﴿ [Surah Al-A'raf: 191-192].

Ma ọ bụrụ na nke a bụ ọnọdụ chi ndị ahụ, n'ezie iwere ha dị ka chi bụ ihe nzuzu kachasị nzuzu, nakwa ihe efu kachasị ihe efu.

Nke abụọ: Na ndị Mushrikun a na-ekweta na naanị Chineke Onye Dị Elu bụ Onyenwe, Onye Okike, Onye alaeze ihe niile dị n'aka Ya, Ọ na-echebe ma a naghị echebe megide Ya. Nke a na-eme ka ọ dị

mkpa ka ha kwenye n'ịdị n'otu nke Chineke n'Ọbụbụchi (Uluhiyyah), dị ka ha siri kwenye n'ịdị n'otu Ya n'Ọbụbụenwe.(Rububiyyah) Dịka Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ 21 ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ فِرَٰشٗا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزۡقٗا لَّكُمۡۖ فَلَا تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادٗا وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ 22﴾

(O unu ndị mmadụ, feenụ Onyenwe unu ofufe, Onye kere unu nakwa ndị buru unu ụzọ bịa, ka unu wee nwee ike ichebe onwe unu21 Ọ bụ Ya bụ onye mere unu ala ka ọ bụrụ ihe ndina, meekwa eluigwe ka ọ bụrụ ụlọ. O wee zidata mmiri site n'eluigwe, ma were ya mee ka mkpụrụ osisi si n'ala pụta dị ka ihe oriri maka unu. Ya mere, unu emela ka Chineke nwee ndị mmekọ, ebe unu maara. 22﴾ [Surah Albakara:21-22].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَهُمۡ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ 87﴾

(Ma ọ bụrụ na ị jụọ ha onye kere ha, n'ezie ha ga-asị: "Chineke". Ya mere, kedu ka e siri duhie ha? 87} [Surah Az-Zukhruf:87].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿قُلۡ مَن يَرۡزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ أَمَّن يَمۡلِكُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَمَن يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَيُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتَ مِنَ ٱلۡحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلۡأَمۡرَۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُۚ فَقُلۡ أَفَلَا تَتَّقُونَ 31 فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلۡحَقُّۖ فَمَاذَا بَعۡدَ ٱلۡحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُۖ فَأَنَّىٰ تُصۡرَفُونَ 32﴾

"(Sị: Ònye na-enye unu ihe oriri site n'eluigwe nakwa n'ala? Ma ọ bụ ònye nwe ikike nke ịnụ ihe nakwa ịhụ ụzọ? Na ònye na-ewepụta ihe dị ndụ

n'ime ihe nwụrụ anwụ, na-ewepụtakwa ihe nwụrụ anwụ n'ime ihe dị ndụ? Na ònye na-ahụ maka ịhazi ihe niile? Ha ga-asị: "Chineke". Ya mere, sị: Ọ̀ bụ na unu agaghị atụ egwu Ya?31 Nke ahụ bụ Chineke, Onyenwe unu nke Eziokwu. Gịnịkwa fọdụrụ mgbe Eziokwu gasịrị ma e wezụga nduhie? Kedụzi otu e siri tụgharịa unu? 32}" [Surah Yunus: 31-32].

Ihe nke anọ n'ime ihe ịkwere na Chineke gụnyere: Ịkwere n'aha Ya nakwa àgwà Ya:

Ya bụ: Ikwupụta ihe Chineke kwupụtara maka Onwe Ya n'ime Akwụkwọ Ya, ma ọ bụ Sunnah nke Onye Ozi Ya ﷺ n'ime aha nakwa àgwà Ya, n'ụzọ kwesịrị Ya n'enweghị ịgbagọ ihe (Tahrif), n'enweghị ịgọnahụ (Ta'til), n'enweghị ịjụ otu o siri dị (Takyif), nakwa n'enweghị iji Ya atụnyere ihe (Tamthil). Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَلِلَّهِ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ فَٱدۡعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُواْ ٱلَّذِينَ يُلۡحِدُونَ فِيٓ أَسۡمَٰٓئِهِۦۚ سَيُجۡزَوۡنَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ 180﴾

""(Chineke nwe aha niile kachasị mma, ya mere jirinụ ha kpọkụọ Ya. Ma hapụnụ ndị ahụ na-agbagọ eziokwu n'ime aha Ya niile. A ga-akwụ ha ụgwọ ọrụ n'ihe ọ bụla ha na-arụ 180)"" [S Al-A'raf: 180] Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿...وَلَهُ ٱلۡمَثَلُ ٱلۡأَعۡلَىٰ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ﴾

(...Njirimara kachasị elu n'eluigwe nakwa n'ụwa bụkwa nke Ya; Ọ bụkwa Ya bụ Onye Kachasị Ike, Onye Kachasị Amamihe) [Surah Ar-Rum:27] Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿...لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ﴾

(...Ọ dịghị ihe ọ bụla yiri Ya; Ọ bụkwa Ya bụ Onye na-anụ ihe niile, Onye na-ahụ ihe niile) [Surah Ash-Shura: 11].

Ndị otu abụọ akpafuwo n'okwu a:

Nke mbụ n'ime ha: Ndị na-agọnahụ (Al-Mu'attilah), bụ ndị gọnahụrụ aha nakwa njirimara, ma ọ bụ ụfọdụ n'ime ha, na-azọrọ na ikwenye na ha dịrị Chineke na-ebute iji Ya atụnyere ihe ọzọ (Tashbih), nke pụtara: iji Chineke Onye Dị Elu atụnyere ihe O kere. Ma nzọrọ a abụghị eziokwu n'ihi ọtụtụ ihe, n'ime ha bụ:

Nke mbụ: Na ọ na-ebute ihe ndị na-ezighị ezi; dị ka mmegide n'ime okwu Chineke (Onye dị nsọ). Nke a bụ n'ihi na Chineke Onye Dị Elu kwadoro aha nakwa njirimara nye Onwe Ya, ma gọnahụ na ọ dị ihe ọ bụla yiri Ya, Ma ọ bụrụ na ikwenye na ya ga-ebute ntụnyere (Tashbih); ọ ga-ebute imegiderịta onwe n'ime okwu Chineke, yana akụkụ ya ụfọdụ ịgọnahụ ibe ha.

Nke abụọ: Na ọ pụtaghị na ihe abụọ ikwekọrịta n'aha ma ọ bụ n'àgwà na-egosi na ha yiri ibe ha kpọmkwem. N'ihi na ị na-ahụ mmadụ abụọ na-ekwekọrịta na onye ọ bụla n'ime ha bụ mmadụ na-anụ ihe, na-ahụ ụzọ, ma na-ekwu okwu, Ma nke ahụ adịghịkwa ebute na ha yiri ibe ha n'akụkụ njirimara nke ụmụ mmadụ, n'ịnụ ihe, n'ịhụ ụzọ, nakwa n'ikwu okwu.

Ị na-ahụkwa na anụmanụ nwere aka, ụkwụ, nakwa anya, ma ọ pụtaghị na n'ihi nkwekọrịta a, aka, ụkwụ, nakwa anya ha yiri ibe ha kpọmkwem.

Ya mere, ọ bụrụ na ọdịiche pụtara ìhè n'etiti ihe ndị e kere eke n'ihe ha nwekọrọ n'aha ma ọ bụ n'àgwà; mgbe ahụ ọdịiche dị n'etiti Onye Okike nakwa ihe e kere eke pụtara ìhè karịa ma dịkwa ukwuu karị.

Nke abụọ n'ime ha: Ndị na-atụnyere Chineke n'ihe ọzọ (Al-Mushabbihah), bụ ndị kwenyere n'aha nakwa njirimara Chineke Onye Dị Elu n'otu oge ha na-atụnyere Ya na ihe okike Ya, na-azọrọ na nke a bụ ihe ederede nsọ na-egosi; n'ihi na Chineke Onye Dị Elu na-agwa ndị ohu Ya okwu n'ihe ha nwere ike ịghọta. Ma nzọrọ a abụghị eziokwu n'ihi ọtụtụ ihe, n'ime ha bụ:

Nke mbụ: Na Chineke Onye Dị Elu ịdị ka ihe O kere bụ ihe uche nakwa Iwu okpukpe (Shar') kagburu, ọ nweghịkwa ike ịbụ na ihe ederede nke Akwụkwọ Nsọ nakwa Sunnah na-egosi bụ ihe na-ezighị ezi.

Nke abụọ: Na Chineke Onye Dị Elu gwara ndị ohu Ya okwu site n'ihe ha na-aghọta n'ihe gbasara isi nkọwa ya. Mana maka eziokwu nakwa ezigbo ọdịdị nke ihe ahụ pụtara dabeere na ya, ọ so n'ihe Chineke Onye Dị Elu doro naanị n'amamihe Ya n'ihe metụtara Onwe Ya nakwa njirimara Ya.

N'ihi ya, ọ bụrụ na Chineke kwadoro maka Onwe Ya na Ọ bụ Onye na-anụ ihe; a maara ihe ịnụ ihe

pụtara site n'isi nkọwa ya (nke bụ ịghọta ụda), mana eziokwu banyere nke a n'ihe metụtara ịnụ ihe nke Chineke Onye Dị Elu bụ ihe a na-amaghị ama; n'ihi na eziokwu banyere ịnụ ihe na-adị iche iche ọbụlagodi n'ime ihe ndị e kere eke; ya mere ọdịiche dị na ya n'etiti Onye Okike nakwa ihe e kere eke pụtara ìhè karịa ma dịkwa ukwuu karị.

Ma ọ bụrụ na Chineke Onye Dị Elu gwa anyị gbasara Onwe Ya na Ọ nọkwasịrị n'Oche-eze Ya; mgbe ahụ, a maara isi ihe ịnọkwasị (Istiwa') pụtara site na ntọala nkọwa ya, mana eziokwu banyere ịnọkwasị ahụ Ọ nọkwasịrị abụghị ihe anyị maara ma a bịa n'ịnọkwasị nke Chineke n'Oche-eze Ya; n'ihi na eziokwu banyere ịnọkwasị na-adị iche iche n'ihe gbasara ihe e kere eke, Ya mere, ịnọkwasị n'elu oche kwụsiri ike adịghị ka ịnọkwasị n'elu ihe e ji anọkwasị kamel nke na-enye nsogbu ma na-atụ ụjọ; ya mere, ọ bụrụ na ha dị iche n'ihe gbasara ihe e kere eke, mgbe ahụ ọdịiche dị na ya n'etiti Onye Okike nakwa ihe e kere eke na-edo anya karịa, ma dịkwa ukwuu.

Ikwere na Chineke Onye Dị Elu dị ka anyị siri kọwaa, na-amịpụtara ndị kwere ekwe mkpụrụ dị ukwuu, n'ime ha bụ:

Nke mbụ: Imezu ịdị n'otu nke Chineke Onye Dị Elu (Tawhid), n'ụzọ nke na a gaghị atụkwasị olileanya ma ọ bụ egwu n'ebe onye ọzọ na-abụghị Ya nọ, a gaghịkwa efe onye ọzọ na-abụghị Ya ofufe.

Nke abụọ: Izu okè nke ịhụ Chineke Onye Dị Elu n'anya nakwa inye Ya ebube, dị ka aha Ya ndị mara mma, nakwa njirimara Ya ndị dị elu siri chọọ.

Nke atọ: Imezu ofufe Ya site n'ime ihe O nyere n'iwu, nakwa izere ihe O machibidoro.

*

Ịkwere Ná Ndị Mmụọ Ozi

Ndị Mmụọ Ozi: bụ ụwa a na-adịghị ahụ anya (Ghayb), ndị e kere eke, ndị na-efe Chineke Onye Dị Elu ofufe. Ha enweghịkwa ihe ọ bụla n'ime njirimara Ọbụbụenwe (Rububiyyah) nakwa Ọbụbụchi (Uluhiyyah). Chineke Onye Dị Elu kere ha site n'ìhè, nyekwa ha irube isi n'ụzọ zuru okè n'iwu Ya, nakwa ike iji mezuo ya. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿...وَمَنۡ عِندَهُۥ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسۡتَحۡسِرُونَ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيۡلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفۡتُرُونَ﴾

(...ma ndị nọ n'ebe Ọ nọ anaghị eme nganga n'ife Ya, ike anaghịkwa agwụ ha. Ha na-eto Ya n'abalị nakwa n'ehihie, ha anaghị akwụsị) [Surah Al-Anbiya: 19-20].

Ha dị ọtụtụ n'ọnụọgụgụ, ọ dịghị onye nwere ike ịgụta ha ma e wezụga Chineke Onye Dị Elu. E gosipụtakwara n'ime akwụkwọ Sahih abụọ ahụ site na Hadith nke Anas (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ) n'ime akụkọ Njem Ịrịgo (Al-Mi'raj), na a weliri Al-Bayt Al-Ma'mur gosi Onye Amụma ﷺ n'eluigwe, ebe ndị mmụọ ozi puku iri asaa na-ekpe ekpere n'ime ya kwa ụbọchị; mgbe ọ bụla ha pụrụ,

ha anaghị alaghachi na ya ọzọ, nke na-abụkwa oge ikpeazụ dịịrị ha.

Ịkwere ná ndị mmụọ ozi gụnyere ihe anọ:

Nke mbụ: Ịkwere n'ịdị adị ha.

Nke abụọ: Ịkwere ná ndị anyị maara aha ha n'ime ha site n'aha ya (dị ka Jibril), nakwa ndị anyị na-amaghi aha ha, anyị kwenyere na ha n'ozuzu.

Nke atọ: Ịkwere n'ihe anyị maara banyere njirimara ha, dị ka njirimara Jibril, n'ihi na Onye Amụma ﷺ kọrọ na ọ hụrụ ya n'ụdị njirimara ahụ e kere ya na ya, nakwa na o nwere nku narị isii nke kpuchiri mbara igwe.

Mmụọ ozi nwekwara ike ịgbanwe site n'iwu Chineke Onye Dị Elu gaa n'ọdịdị nwoke, Dịka ọ mere Jibril mgbe Chineke Onye Dị Elu zighara ya ka ọ gakwuru Maryam, o wee gbanwee onwe ya yie mmadụ zuru okè n'ihu ya. Nakwa mgbe ọ bịakwutere Onye Amụma ﷺ ka ọ nọ ọdụ n'etiti ndị enyi ya (Sahabah), ọ bịakwutere ya n'ọdịdị nwoke uwe ya na-acha ọcha nke ukwuu, ntutu isi ya na-ejikwa oji nke ukwuu, a hụghị akara njem ọ bụla n'ahụ ya, o nweghịkwa onye ọ bụla n'ime ndị enyi ya maara ya. O wee nọdụ ala na nso Onye Amụma ﷺ, jikọọ ikpere ya abụọ n'ikpere nke Onye Amụma, ma tụkwasị ọbụ aka ya abụọ n'elu apata ụkwụ ya. O wee jụọ Onye Amụma ﷺ gbasara Islam, Imaan, Ihsan, Oge Ikpeazụ (As-Sa'ah), yana ihe ịrịba ama ya; Onye Amụma ﷺ wee zaa ya, o wee pụọ. Emesịa, Onye Amụma ﷺ wee sị:

«هَذَا جِبْرِيلُ؛ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ».

"Nke a bụ Jibril; ọ bịakwutela unu ịkụziere unu okpukpe unu."[1].

Otú a kwa, ndị mmụọ ozi ahụ Chineke Onye Dị Elu zitere nye Ibrahim na Lut nọ n'ọdịdị ụmụ nwoke.

Nke anọ n'ime ihe ịkwere ná ndị mmụọ ozi gụnyere bụ: Ịkwere n'ihe anyị maara n'ime ọrụ ha ndị ha na-arụ site n'iwu Chineke Onye Dị Elu; dị ka inye Ya otuto, nakwa ife Ya ofufe ehihie na abalị, n'enweghị ike ọgwụgwụ ma ọ bụ ịda mba.

Ma ụfọdụ n'ime ha nwere ike inwe ọrụ pụrụ iche.

Dịka: Jibril onye ntụkwasị obi maka mkpughe Chineke Onye Dị Elu, onye Chineke na-ezite ka o jiri ya gakwuru ndị amụma nakwa ndị ozi.

Nakwa dịka: Mika'il: onye e nyere ọrụ ịhụ maka ụmụ irighiri mmiri, ya bụ, mmiri ozuzo nakwa ihe ọkụkụ.

Nakwa dịka: Israfil: onye e nyere ọrụ ịfụ opi mgbe Oge Ikpeazụ ga-ebili, nakwa ịkpọlite ihe e kere eke n'ọnwụ.

Nakwa dịka: Mmụọ Ozi Nke Ọnwụ (Malak Al-Mawt): onye e nyere ọrụ ịnara mkpụrụobi n'oge ọnwụ.

---

[1] Muslim kọrọ ya: Akwụkwọ nke Okwukwe, Isiokwu banyere nkọwa Okwukwe, Islam na Ihsan, nakwa ịbụ iwu ịkwere n'ikwupụta ihe Chineke (Onye dị ọcha, Onye Dị Elu) kara aka, n'ọnụọgụgụ (8).

Nakwa dị ka: Malik: onye e nyere ọrụ maka Ọkụ ahụ, ọ bụkwa ya bụ onye nche Ọkụ ahụ.

Nakwa dị ka: Ndị mmụọ ozi e nyere ọrụ nlekọta ụmụ e bu n'afọ n'ime akpa nwa. Mgbe nwa mmadụ ruru ọnwa anọ n'afọ nne ya, Chineke na-ezitere ya mmụọ ozi wee nye ya iwu ka o dee ihe oriri ya, ogologo ndụ ya, omume ya, nakwa ma ọ ga-abụ onye nọ n'ahụhụ ma ọ bụ onye nwere obi ụtọ.

Nakwa dị ka: Ndị mmụọ ozi e nyere ọrụ ichekwa omume ụmụ mmadụ nakwa idekọ ha. Onye ọ bụla nwere mmụọ ozi abụọ, otu nọ n'aka nri ma nke abụọ anọrọ n'aka ekpe.

Nakwa dịka: Ndị mmụọ ozi e nyere ọrụ ịjụ onye nwụrụ anwụ ajụjụ mgbe e tinyere ya n'ili ya; ndị mmụọ ozi abụọ ga-abịakwute ya jụọ ya maka Onyenwe ya, okpukpe ya, nakwa Onye Amụma ya.

Ịkwere ná ndị mmụọ ozi na-amị mkpụrụ dị ukwuu, ụfọdụ n'ime ha bụ:

Nke mbụ: Ịmata banyere ịdị ukwuu nke Chineke Onye Dị Elu, na ike Ya, nakwa ikike Ya; n'ihi na ịdị ukwuu nke ihe O kere eke na-egosi ịdị ukwuu nke Onye kere ya.

Nke abụọ: Ịkele Chineke Onye Dị Elu maka nlekọta Ya n'ebe ụmụ mmadụ nọ; ebe O kenyere ndị sitere n'ime ndị mmụọ ozi ndị a ọrụ ka ha na-echebe ha, na-edekọkwa ọrụ ha, yana ihe ndị ọzọ metụtara ọdịmma ha.

Nke atọ: Ịhụ ndị mmụọ ozi n'anya n'ihi ihe ha rụrụ n'ịfe Chineke Onye Dị Elu ofufe.

N'ezie, otu ìgwè n'ime ndị na-ehie ụzọ gọnarịrị na ndị mmụọ ozi nwere anụ ahụ, ha wee sị: Ha bụ naanị ngosipụta nke ike ihe ọma zoro ezo dị n'ime ihe okike. Nke a bụkwa ịgọnahụ Akwụkwọ Chineke Onye Dị Elu, na Sunnah nke Onye Ozi Ya ﷺ, yana nkwekọrịta ndị Alakụba.

Chineke Onye Dị Elu Sịrị:

﴿ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ جَاعِلِ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُوْلِيٓ أَجۡنِحَةٖ مَّثۡنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَۚ...﴾

(Otuto niile dịrị Chineke, Onye kere eluigwe nakwa ụwa, Onye mere ndị mmụọ ozi ka ha bụrụ ndị ozi, ndị nwere nku abụọ abụọ, nakwa atọ atọ, nakwa anọ anọ...) [Surah Fatir: 1].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذۡ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَضۡرِبُونَ وُجُوهَهُمۡ وَأَدۡبَٰرَهُمۡ...﴾

"(Ma a sị na ị ga-ahụ mgbe ndị mmụọ ozi na-anara mkpụrụobi ndị na-agọnahụ Chineke, na-eti ihu ha nakwa azụ ha...)" [Surah Al-Anfal: 50].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿...وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي غَمَرَٰتِ ٱلۡمَوۡتِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓاْ أَيۡدِيهِمۡ أَخۡرِجُوٓاْ أَنفُسَكُمُۖ...﴾

" (...Ma a sị na ị ga-ahụ mgbe ndị mmegbu nọ n'ime oké mgbu nke ọnwụ, ma ndị mmụọ ozi na-esetịpụ aka ha (na-asị): "Wepụtanụ mkpụrụobi unu...")" [Surah Al-An'am:93].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿...حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمۡ قَالُواْ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمۡۖ قَالُواْ ٱلۡحَقَّۖ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡكَبِيرُ﴾

"(...Ruo mgbe e wepụrụ egwu n'obi ha, ha asị: "Kedu ihe Onyenwe unu kwuru?" Ha asị: "Eziokwu". Ọ bụkwa Onye Kachasị Elu, Onye Kachasị Ukwu)" [Surah Saba: 23].

Nakwa Ọ sịrị maka ndị Jannah:

﴿...وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَدۡخُلُونَ عَلَيۡهِم مِّن كُلِّ بَابٖ سَلَٰمٌ عَلَيۡكُم بِمَا صَبَرۡتُمۡۚ فَنِعۡمَ عُقۡبَى ٱلدَّارِ﴾

""(...Ndị mmụọ ozi na-abanyekwute ha site n'ọnụ ụzọ ọ bụla. (Na-asị): "Udo dịrị unu n'ihi ndidi unu nwere." Lee ka njedebe nke ebe obibi ahụ siri dị mma)."" [Surah Ar-Ra'd: 23-24].

Na Sahih Al-Bukhari, site n'aka Abu Hurairah (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), site n'aka Onye Amụma ﷺ o kwuru sị:

«إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ الْعَبْدَ نَادَى جِبْرِيلَ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحْبِبْهُ، فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ، فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبُّوهُ، فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ».

"Ọ bụrụ na Chineke ahụ ohu n'anya, Ọ ga-akpọ Jibril sị: 'N'ezie, Chineke hụrụ onye a n'anya, ya mere hụ ya n'anya', Jibril ga-ahụkwa ya n'anya. Jibril ga-akpọku ndị bi n'eluigwe òkù sị: 'N'ezie, Chineke hụrụ onye a n'anya, ya mere hụkwanụ ya n'anya', ndị bi n'eluigwe ga-ahụkwa ya n'anya. Emesịa, a ga-etinye nnabata maka ya n'ụwa."[1].

---

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ nke Mmalite Okike, Isiokwu nke Ncheta Ndị Mmụọ Ozi, n'ọnụọgụgụ (3037), nakwa Muslim: Akwụkwọ nke Ezi Omume, Njikọ, nakwa Ezi Agwa, Isiokwu nke: Ọ bụrụ na Chineke ahụ ohu n'anya, Ọ na-eme ka ndị ohu Ya hụ ya n'anya, n'ọnụọgụgụ (2637).

Nakwa n'ime ya, site n'aka Abu Hurairah (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), o kwuru sị: Onye Amụma ﷺ kwuru sị:

«إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ الْمَلَائِكَةُ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَالْأَوَّلَ، فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَوْا الصُّحُفَ وَجَاءُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ».

"Mgbe ọ bụ ụbọchị Jumu'ah, ndị mmụọ ozi na-anọ n'ọnụ ụzọ ọ bụla n'ime ọnụ ụzọ ụlọ alakụba, na-edekọ aha onye mbụ bịaranụ nakwa onye sochiri ya; ma mgbe Imam nọdụrụ ala, ha na-apịachi akwụkwọ ndekọ ha wee bịa na-ege ntị n'okwu ncheta (Dhikr) ahụ."[1].

Ederede ndị a doro anya na ndị mmụọ ozi bụ ihe nwere anụ ahụ, ọ bụghị ike a na-adịghị ahụ anya, dị ka ndị hiri ụzọ kwuru. Ndị Alakụba kwekọrịtakwara dabere n'ederede ndị a.

*

Ịkwere N'Akwụkwọ Nsọ

Akwụkwọ (Al-Kutub): bụ ụdị ọtụtụ nke (Akwụkwọ - Kitab) nke pụtara (ihe e dere ede - Maktub).

Ihe a na-ekwu ebe a bụ: Akwụkwọ Nsọ ndị Chineke Onye Dị Elu ziteere ndị ozi Ya dị ka ebere maka ihe e kere eke, nakwa nduzi maka ha; ka ha wee site na ha nweta obi ụtọ ha n'ụwa a nakwa n'Ụwa Nke Ọzọ.

---

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ nke Jumu'ah, Isiokwu nke ige ntị na Khutbah, n'ọnụọgụgụ (887), nakwa Muslim: Akwụkwọ nke Jumu'ah, Isiokwu nke uru dị n'ịga n'oge n'ụbọchị Jumu'ah, n'ọnụọgụgụ (850).

Ịkwere n'Akwụkwọ Nsọ gụnyere ihe

Nke mbụ: Ịkwere na nrịdata ha sitere n'aka Chineke n'eziokwu.

Nke abụọ: Inwe okwukwe n'ihe anyị maara aha ya n'ime ha site n'aha ya: dị ka Qur'an nke e kpughere nye Muhammad ﷺ, nakwa Torah nke e kpughere nye Musa. Udo dịrị ya. Na Injil nkee kpughere nye Isa (ka udo dịrị ya) Nakwa Zabur nke e nyere Dawud ﷺ. Ma nke anyị na-amaghị aha ya, anyị nwere okwukwe na ha n'ozuzu ya.

Nke atọ: Ikwere n'ihe ziri ezi sitere n'akụkọ ha, dị ka akụkọ nke Qur'an, nakwa akụkọ nke ihe a na-agbanweghị ma ọ bụ gbagọọ n'ime akwụkwọ ndị gara aga.

Nke anọ: Ịrụ ọrụ site n'iwu ndị a na-akagbughị n'ime ha, nakwa inwe afọ ojuju na inyefe onwe n'okpuru ya, ma anyị ghọtara amamihe ya ma ọ bụ na anyị aghọtaghị ya. Akwụkwọ niile gara aga ka e ji Qur'an Dị Ukwuu kagbuo,

Chineke Onye Dị Elu Sịrị:

﴿وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَمُهَيۡمِنًا عَلَيۡهِۖ...﴾

(Anyị kpughere gị Akwụkwọ ahụ n'eziokwu, nke na-akwado ihe bu ya ụzọ n'ime Akwụkwọ nsọ, ma bụrụkwa ihe na-achịkwa ya...) [Surah Al-Maa'idah: 48] Ya bụ: Dịka onye na-ekpe ikpe n'elu ya..

N'ihi ya: a machibidoro ịgbaso iwu ọ bụla n'ime iwu nke akwụkwọ ndị bu ya ụzọ, belụsọ ihe ziri ezi n'ime ha, nke Qur'an kwadoro.

Ịkwere n'Akwụkwọ Nsọ na-amị mkpụrụ dị ukwuu, ụfọdụ n'ime ha bụ:

Nke mbụ: Ịmata nlekọta Chineke Onye Dị Elu maka ndị ohu Ya; ebe O ziteere mba ọ bụla Akwụkwọ iji duzie ha site na ya.

Nke abụọ: Ịmata amamihe Chineke Onye Dị Elu dị n'ime iwu Ya; ebe O wepụtara iwu maka mba ọ bụla nke dabara adaba maka ọnọdụ ha, Dịka Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿...لِكُلّٖ جَعَلۡنَا مِنكُمۡ شِرۡعَةٗ وَمِنۡهَاجٗاۚ...﴾

"" (...Maka onye ọ bụla n'ime unu ka Anyị dowere Iwu nakwa usoro...)"" [Surah Al-Maa'idah: 48].

Nke atọ: Ikele Chineke maka amara Ya na nke ahụ.

*

Ịkwere Ná Ndị Ozi

Ndị ozi (Rusul): bụ ụdị ọtụtụ nke (Onye ozi - Rasul) nke pụtara: (onye e zitere) ya bụ onye e zipụrụ iji zisaa otu ihe.

Ihe a na-ekwu ebe a bụ: onye n'ime mmadụ e nyere mkpughe Iwu okpukpe (Shar'), ma nye ya iwu izisa ya.

Onye mbụ n'ime ndị ozi bụ Nuh (udo dịrị ya), ma onye ikpeazụ n'ime ha bụ Muhammad ﷺ.

Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿ إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦ...﴾

(N'ezie, Anyị kpughere gị mkpughe, dịka Anyị siri kpughee Nuh nakwa ndị amụma mgbe ọ gasịrị...) [Surah An-Nisaa: 163].

Nakwa n'ime Sahih Al-Bukhari, site n'aka Anas bin Malik (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), n'akụkọ Hadith nke Ịrịọchite ọnụ (Shafa'ah), na Onye Amụma ﷺ: (udo na ngọzi Chineke dịrị ya):

«ذُكِرَ أَنَّ النَّاسَ يَأْتُونَ إِلَى آدَمَ؛ لِيَشْفَعَ لَهُمْ، فَيَعْتَذِرُ إِلَيْهِمْ وَيَقُولُ: ائْتُوا نُوحًا أَوَّلَ رَسُولٍ بَعَثَهُ اللَّهُ» وذكر تمام الحديث.

E kwuru na ndị mmadụ ga-abịakwute Adam; ka o rịọchitere ha arịrịọ, o wee rịọ ha mgbaghara, wee sị: 'Gakwurụnụ Nuh, onye ozi mbụ Chineke zitere.'" O wee kwuo Hadith ahụ n'uju[1].

Nakwa Chineke Onye Dị Elu sịrị gbasara Muhammad ﷺ: (udo na ngọzi Chineke dịrị ya)

﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٖ مِّن رِّجَالِكُمۡ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَۗ...﴾

" (Muhammad abụghị nna onye ọ bụla n'ime ụmụ nwoke unu, kama ọ bụ Onye Ozi Chineke nakwa akara mmechi nke ndị amụma...)" [Surah Al-Ahzab].

Ọ dịghị mba (Ummah) ọ bụla na-enweghị onye ozi nke Chineke Onye Dị Elu zitere na Iwu

[1] " Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ nke Tawhid, Isiokwu nke okwu Chineke Onye Dị Elu: (Maka ihe M jiri aka abụọ M kee), n'ọnụọgụgụ (7410), nakwa Muslim: Akwụkwọ nke Okwukwe, Isiokwu banyere onye nwere ọkwa kachasị ala n'ime ndị Jannah, n'ọnụọgụgụ (193)."

(Shari'ah) kwụụrụ onwe ya nye ndị ya, ma ọ bụ onye amụma e nyere mkpughe n'iwu nke onye bu ya ụzọ; ka ọ megharịa ya. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ...﴾

(N'ezie, Anyị zitere onye ozi n'ime mba ọ bụla (na-asị): Feenụ Chineke ofufe, ma zerenụ Taghut...) [Surah Annahl:36].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿...وَإِن مِّنۡ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٞ﴾

"(...Ma ọ dịghị mba ọ bụla ma ọ bụghị na onye na-adọ aka ná ntị gabigara n'ime ya)" [Surah Fatir: 24].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَا ٱلتَّوۡرَىٰةَ فِيهَا هُدٗى وَنُورٞۚ يَحۡكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسۡلَمُواْ لِلَّذِينَ هَادُواْ...﴾

(N'ezie, Anyị kpugheere Torah, n'ime ya ka nduzi na ìhè dị; ndị amụma, ndị ahụ doro onwe ha n'okpuru Chineke, ji ya na-ekpe ikpe maka ndị ahụ bụ ndị Juu...) [Surah Al-Maa'idah: 44].

Ndị ozi bụ ụmụ mmadụ e kere eke, ha enweghị ihe ọ bụla n'ime njirimara nke Ọbụbụenwe (Rububiyyah) ma ọ bụ Ọbụbụchi (Uluhiyyah). Chineke Onye Dị Elu kwuru gbasara Onye Amụma Ya bụ Muhammad, onye bụ onye ndú ndị ozi, nakwa onye kachasị ukwuu n'ọkwa n'ebe Chineke nọ:

﴿قُل لَّآ أَمۡلِكُ لِنَفۡسِي نَفۡعٗا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۚ وَلَوۡ كُنتُ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ لَٱسۡتَكۡثَرۡتُ مِنَ ٱلۡخَيۡرِ وَمَا مَسَّنِيَ ٱلسُّوٓءُۚ إِنۡ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ وَبَشِيرٞ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ 188﴾

"(Kwuo: "Enweghị m ikike iwetara onwe m uru ma ọ bụ ọghọm, ma e wezụga ihe Chineke chọrọ. A

sị na m maara ihe zoro ezo (Al-Ghayb), m gaara enweta ọtụtụ ihe ọma, ihe ọjọọ agaraghịkwa emetụ m. Abụghị m ihe ọ bụla ma e wezụga onye na-adọ aka ná ntị nakwa onye na-eweta ozi ọma maka ndị kwere ekwe."188) [Surah Al-A'raf:188] .

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿قُلۡ إِنِّي لَآ أَمۡلِكُ لَكُمۡ ضَرّٗا وَلَا رَشَدٗا 21 قُلۡ إِنِّي لَن يُجِيرَنِي مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٞ وَلَنۡ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلۡتَحَدًا 22﴾

(Sị: "N'ezie, enweghị m ikike iwetara unu ihe ọjọọ ma ọ bụ nduzi ziri ezi"21 Sị: "N'ezie, ọ dịghị onye ọ bụla ga-echebe m pụọ n'aka Chineke, agaghịkwa m ahụ ebe mgbaba ọ bụla ma ọ bụghị Ya"22) [Surah Al-Jinn: 21-22].

Ha na-enwekwa njirimara nke ịbụ mmadụ: dịka ọrịa, ọnwụ, mkpa maka nri, ihe ọṅụṅụ, nakwa ihe ndị ọzọ. Chineke Onye Dị Elu kwuru gbasara Ibrahim (udo dịrị ya) n'ịkọwa Onyenwe ya, sị:

﴿وَٱلَّذِي هُوَ يُطۡعِمُنِي وَيَسۡقِينِ 79 وَإِذَا مَرِضۡتُ فَهُوَ يَشۡفِينِ 80 وَٱلَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحۡيِينِ 81﴾

(Ọ bụkwa Ya bụ Onye na-enye m nri, na-enyekwa m ihe ọṅụṅụ79. Na mgbe m na-arịa ọrịa, Ọ bụ Ya na-agwọ m80. Ọ bụkwa Ya bụ Onye ga-eme ka m nwụọ, emesịa O mee ka m dịghachi ndụ 81." [Surah Ash-Shu'ara: 79-81].

Nakwa Onye Amụma ﷺ udo na ngọzi Chineke dịrị ya) Sịrị:

«إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ، أَنْسَى كَمَا تَنْسَوْنَ، فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي».

«N'ezie, a bụ m naanị mmadụ dịka unu, a na m echefu dịka unu siri echefu, ya mere ọ bụrụ na m echefu, chetaranụ m.»[1].

N'ezie, Chineke Onye Dị Elu kọwara ha dị ka ndị ohu Ya n'ọkwa ha kachasị elu, nakwa n'ọnọdụ inye ha otuto; Ya mere, Chineke Onye Dị Elu sịrị gbasara Nuh (udo dịrị ya):

﴿...إِنَّهُۥ كَانَ عَبۡدٗا شَكُورٗا﴾

(...N'ezie, ọ bụ ohu na-enye ekele nke ukwuu) [Surah Al-Isra: 3]، O kwukwara gbasara Muhammad ﷺ::

﴿تَبَارَكَ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلۡفُرۡقَانَ عَلَىٰ عَبۡدِهِۦ لِيَكُونَ لِلۡعَٰلَمِينَ نَذِيرًا 1﴾

(Ngọzi dịrị Onye ahụ Nke wedatara Al-Furqan n'ahụ ohu Ya, ka ọ bụrụ onye na-adọ ụwa niile aka ná ntị1) "[Surah Al-Furqan:1]."

O kwukwara gbasara Ibrahim, Ishaq, nakwa Ya'qub (udo dịrị ha):

﴿وَٱذۡكُرۡ عِبَٰدَنَآ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ أُوْلِي ٱلۡأَيۡدِي وَٱلۡأَبۡصَٰرِ 45 إِنَّآ أَخۡلَصۡنَٰهُم بِخَالِصَةٖ ذِكۡرَى ٱلدَّارِ 46 وَإِنَّهُمۡ عِندَنَا لَمِنَ ٱلۡمُصۡطَفَيۡنَ ٱلۡأَخۡيَارِ 47﴾

"" (Chetakwa ndị ohu Anyị; Ibrahim, Ishaq nakwa Ya'qub, ndị nwere ike nakwa nghọta45 N'ezie, Anyị wepụtara ha iche maka otu àgwà pụrụ iche, nke bụ ncheta ụlọ nke ikpeazụ46 N'eziekwa,

---

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Isiokwu dị iche iche gbasara Qiblah, Isiokwu gbasara iche ihu na Qiblah n'ebe ọbụla a nọ, n'ọnụọgụgụ (392), nakwa Muslim: Akwụkwọ gbasara Ụlọ Alakụba nakwa ebe ekpere, Isiokwu gbasara nchezọ n'ime ekpere, na ịme Sujuud maka ya, n'ọnụọgụgụ (572).

n'ebe Anyị nọ, ha so n'ime ndị a họpụtara, bụrụkwa ndị kachasị mma 47)"" [Surah Saad: 45-47].

O kwukwara gbasara Isa nwa Maryam:

﴿إِنۡ هُوَ إِلَّا عَبۡدٌ أَنۡعَمۡنَا عَلَيۡهِ وَجَعَلۡنَٰهُ مَثَلٗا لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ 59﴾

""(Ọ bụghị ihe ọ bụla ma e wezụga ohu Anyị meere amara, Anyị wee mee ya ihe atụ maka Ụmụ Israel 59)."" [Surah Az-Zukhruf: 59].

Ịkwere ná Ndị Ozi na-agụnye ihe anọ:

Nke mbụ: Inwe okwukwe na ozi ha bụ eziokwu sitere n'aka Chineke Onye Dị Elu. Ya mere, onye ọ bụla gọnahụrụ ozi nke otu onye n'ime ha, n'ezie ọ gọnahụla ha niile. Dịka Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿كَذَّبَتۡ قَوۡمُ نُوحٍ ٱلۡمُرۡسَلِينَ 105﴾

(Ndị Nuh gọnahụrụ ndị ozi 105) [Surah Ash-Shu'ara: 105].

Chineke wee mee ka ha bụrụ ndị gọnahụrụ ndị ozi niile, n'agbanyeghị na ọ dịghị onye ozi ọzọ wezụga ya n'oge ahụ ha gọnahụrụ ya. N'ihi nke a, ndị Kraịst (An-Nasara), ndị ahụ gọnahụrụ Muhammad ﷺ ma ha agbasoghị ya; ha bụkwa ndị na-agọnahụ Al-Masịh nwa Maryam, ha abụghịkwa ndị na-agbaso ya n'eziokwu. Ọkachasị ebe ọ bụ na o kwusara ha ozi ọma banyere Muhammad ﷺ. Ọ nweghịkwa ihe ozi ọma ahụ o ziri ha banyere ya pụtara ma e wezụga na ọ bụ Onye Ozi e zitere ha, onye Chineke ga-esi n'aka ya zọpụta ha pụọ n'ịhie ụzọ, wee duo ha banye n'ụzọ ziri ezi.

Nke abụọ: Inwe okwukwe na ndị n'ime ha anyị maara aha ha, dị ka: Muhammad, Ibrahim, Musa, Isa, na Nuh (udo nakwa ngọzi Chineke dịrị ha). Ndị ise a bụ ndị nwere mkpebi siri ike (Ulu Al-'Azm) n'ime Ndị Ozi, Chineke Onye Dị Elu kpọtụrụ ha aha n'ebe abụọ n'ime Qur'an n'okwu Ya:

﴿وَإِذۡ أَخَذۡنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمۡ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٖ وَإِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبۡنِ مَرۡيَمَۖ وَأَخَذۡنَا مِنۡهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظٗا 7﴾

(Chetakwa mgbe Anyị napụrụ n'aka ndị amụma ọgbụgba ndụ ha, nakwa n'aka gị, nakwa n'aka Nuh, na Ibrahim, na Musa, nakwa Isa nwa Maryam. Anyị napụkwara n'aka ha ọgbụgba ndụ siri ike 7) [Surah Al-Ahzab:7] Nakwa okwu Ya:

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحٗا وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ وَمَا وَصَّيۡنَا بِهِۦٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓۖ أَنۡ أَقِيمُواْ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُواْ فِيهِۚ كَبُرَ عَلَى ٱلۡمُشۡرِكِينَ مَا تَدۡعُوهُمۡ إِلَيۡهِۚ ٱللَّهُ يَجۡتَبِيٓ إِلَيۡهِ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِيٓ إِلَيۡهِ مَن يُنِيبُ 13﴾

(O wepụtara nye unu n'okpukpe ihe ahụ O nyere Nuh n'iwu, nakwa ihe Anyị kpughere gị, tinyere ihe Anyị nyere Ibrahim, Musa, na Isa n'iwu (na-asị): "Ka unu guzobe okpukpe ahụ ma ghara ịkewapụ n'ime ya." Ihe ahụ ị na-akpọ ha òkù gaa na ya dị arọ n'ebe ndị na-ekunye Chineke ibe (Mushrikun) nọ. Chineke na-ahọrọ onye Ọ chọrọ gaa n'ebe Ọ nọ, Ọ na-edukwa gaa n'ebe Ọ nọ onye ọ bụla na-echeghari alaghachikwute Ya 13﴿ [Surah Ash-Shura: 13].

Ma ndị anyị amaghị aha ha n'ime ha; anyị kwenyere na ha n'ozuzu ha. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا رُسُلٗا مِّن قَبۡلِكَ مِنۡهُم مَّن قَصَصۡنَا عَلَيۡكَ وَمِنۡهُم مَّن لَّمۡ نَقۡصُصۡ عَلَيۡكَۗ...﴾

(N'ezie, Anyị zitere ndị ozi tupu gị, n'ime ha bụ ndị Anyị kọọrọ gị akụkọ ha, ma n'ime ha bụ ndị Anyị na-akọghịrị gị akụkọ ha...) [Surah Ghafir: 78].

Nke atọ: Ikwere n'ihe ziri ezi (Sahih) n'ime akụkọ ndị sitere n'aka ha.

Nke anọ: Ịrụ ọrụ site n'Iwu (Shari'ah) nke onye e ziteere anyị n'ime ha, onye ahụ bụ onye ikpeazụ n'ime ha, Muhammad ﷺ, onye e zitere nye mmadụ niile. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا 65﴾

(Mba, e ji m Onyenwe gị aṅụ iyi, ha agaghị abụ ndị kwere ekwe ruo mgbe ha mere gị onye na-ekpe ikpe n'esemokwu ọ bụla dapụtara n'etiti ha, emesịa ha ahụghị ahụ erughị ala ọ bụla n'ime onwe ha n'ihe ị kpere n'ikpe, ma doo onwe ha n'okpuru n'ụzọ zuru okè. 65" [Surah An-Nisaa: 65].

Ikwere ná ndị ozi na-amị mkpụrụ dị ukwuu, ụfọdụ n'ime ha bụ:

Nke mbụ: Ịmata banyere ebere Chineke Onye Dị Elu nakwa nlekọta Ya n'ebe ndị ohu Ya nọ; ebe O ziteere ha ndị ozi; iji duo ha gaa n'ụzọ nke Chineke Onye Dị Elu, nakwa iji kọwaara ha otu ha ga-esi fee Chineke ofufe. N'ihi na uche (Aql) mmadụ enweghị ike ịmata nke ahụ n'onwe ya.

Nke abụọ: Ikele Ya, Onye Dị Elu, maka ngọzi a dị ukwuu.

Nke atọ: Ịhụ ndị ozi n'anya—ekpere nakwa udo dịrị ha—nakwa isọpụrụ ha, na ito ha n'ụzọ kwesịrị ha; n'ihi na ha bụ ndị ozi nke Chineke Onye Dị Elu, nakwa n'ihi na ha kwụsiri ike n'ife Ya ofufe, ịkwusa ozi Ya, nakwa inye ndị ohu Ya ndụmọdụ.

N'ezie, ndị nnupụisi (Mu'anidun) gọnahụrụ ndị ozi ha, na-azọrọ na ndị ozi Chineke Onye Dị Elu enweghị ike ịbụ ụmụ mmadụ! Ma Chineke Onye Dị Elu ekwuola banyere nzọrọ a, wee kagbuo ya site n'okwu Ya (Otito dịrị Ya):

﴿وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤۡمِنُوٓاْ إِذۡ جَآءَهُمُ ٱلۡهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرٗا رَّسُولٗا 94 قُل لَّوۡ كَانَ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَلَٰٓئِكَةٞ يَمۡشُونَ مُطۡمَئِنِّينَ لَنَزَّلۡنَا عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكٗا رَّسُولٗا 95﴾

(Ọ dịghị ihe gbochiri ndị mmadụ ikwere mgbe nduzi bịakwutesịrị ha, ma ọ bụghị naanị na ha sịrị: "Chineke Ọ̀ zigara mmadụ ka ọ bụrụ onye ozi?"94 Kwuo sị: "A sị na e nwere ndị mmụọ ozi na-eje ije n'ụwa n'obi iru ala, Anyị gaara esi n'eluigwe zidataara ha mmụọ ozi dị ka onye ozi"95) [Surah Al-Israa: 94-95].

Chineke Onye Dị Elu wee kagbuo nzọrọ a, (na-akọwa) na Onye Ozi ga-abụrịrị mmadụ; n'ihi na e zitere ya ndị bi n'ụwa, ha bụkwa mmadụ. A sị na ndị bi n'ụwa bụ ndị mmụọ ozi, Chineke gaara esi n'eluigwe zidataara ha mmụọ ozi dị ka onye ozi; ka

o wee dị ka ha. Otu a ka Chineke Onye Dị Elu kọrọ banyere ndị na-agọnahụ ndị ozi, na ha sịrị:

﴿...إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأۡتُونَا بِسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٖ قَالَتۡ لَهُمۡ رُسُلُهُمۡ إِن نَّحۡنُ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۖ وَمَا كَانَ لَنَآ أَن نَّأۡتِيَكُم بِسُلۡطَٰنٍ إِلَّا بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ...﴾

""(...Unu abụghị ihe ọzọ ma e wezụga ụmụ mmadụ dị ka anyị, unu na-achọ igbochi anyị n'ihe ndị nna anyị na-efe, ya mere wetaranụ anyị ihe akaebe doro anya. Ndị ozi ha gwara ha sị: "Anyị abụghị ihe ọzọ ma e wezụga ụmụ mmadụ dị ka unu, ma Chineke na-emere onye Ọ chọrọ n'ime ndị ohu Ya amara. O nweghịkwa otu anyị ga-esi ewetara unu ihe akaebe ma e wezụga site n'ikike Chineke...")"" [Surah Ibrahim:10-11].

*

Ịkwere N'Ụbọchị Ikpeazụ

Ụbọchị Ikpeazụ (Al-Yawm Al-Aakhir): Ọ bụ Ụbọchị Mbilite n'Ọnwụ nke a ga-akpọlite ndị mmadụ na ya maka ịza ajụjụ nakwa ụgwọ ọrụ.

A kpọrọ ya aha ahụ n'ihi na ọ dịghị ụbọchị ọ bụla ga-esochi ya; ebe ndị Jannah (Paradaịs) ga-anọgide n'ebe obibi ha, nakwa ndị Ọkụ (Ala Mmụọ) n'ebe obibi ha.

Ịkwere n'Ụbọchị Ikpeazụ gụnyere ihe atọ:

Nke mbụ: Ịkwere na mbilite n'ọnwụ (Ba'th): Nke a bụ ịkpọlite ndị nwụrụ anwụ ndụ mgbe a ga-afụ Opi (Sur) ahụ ịfụ nke abụọ; ndị mmadụ ga-ebili ọtọ n'ihu Onyenwe ụwa niile, na-akpụ ụkwụ ọtọ

n'eyighị akpụkpọ ụkwụ, na-agba ọtọ n'ekpuchighị ahụ, na-enweghịkwa ibi úgwù. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿...كَمَا بَدَأۡنَآ أَوَّلَ خَلۡقٖ نُّعِيدُهُۥۚ وَعۡدًا عَلَيۡنَآۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ﴾

(...Dịka Anyị siri malite okike nke mbụ ka Anyị ga-esi weghachi ya. Ọ bụ nkwa dị n'elu Anyị. N'ezie, Anyị ga-emerịrị ya) [Surah Al-Anbiyaa: 104].

Mbilite n'ọnwụ: Bụ eziokwu guzosiri ike, nke Akwụkwọ Nsọ, Sunnah, nakwa nkwekọrịta (Ijma') nke ndị Alakụba gosipụtara.

Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿ثُمَّ إِنَّكُم بَعۡدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ 15 ثُمَّ إِنَّكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ تُبۡعَثُونَ 16﴾

(Emesịa, n'ezie, mgbe nke ahụ gasịrị, unu ga-anwụ15 Emesịa, n'ezie, a ga-akpọlite unu n'Ụbọchị Mbilite n'ọnwụ16) [Surah Al-Mu'minun: 15-16].

Nakwa Onye Amụma ﷺ (udo na ngọzi Chineke dịrị ya) Sịrị:

«يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا».

«"A ga-akpọkọta ndị mmadụ n'Ụbọchị Mbilite n'ọnwụ n'ụkwụ ọtọ, n'ahụ ọtọ, nakwa n'ebighị úgwù.»[1]. E kwekọrịtara na ya.

Ndị Alakụba ekwekọrịtawo na ọ bụ eziokwu doro anya, ọ bụkwa ihe amamihe chọrọ; ebe ọ na-achọ ka Chineke Onye Dị Elu wepụtara ihe ndị a e kere eke oge nlọghachi (Ma'ad), iji kwụọ ha ụgwọ

---

[1] Muslim kọrọ ya: Akwụkwọ nke Jannah, nkọwa ngọzi ya nakwa ndị ya, Isiokwu banyere mbibi nke ụwa nakwa nkọwa nke mgbakọ n'Ụbọchị Mbilite n'Ọnwụ, n'ọnụọgụgụ (2859).

n'ime ya maka ihe O nyere ha n'iwu site n'ihe O jiri zite ndị ozi Ya. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿أَفَحَسِبۡتُمۡ أَنَّمَا خَلَقۡنَٰكُمۡ عَبَثٗا وَأَنَّكُمۡ إِلَيۡنَا لَا تُرۡجَعُونَ 115﴾

(Ọ bụ na unu chere na Anyị kere unu n'efu, nakwa na a gaghị akpọghachi unu n'ebe Anyị nọ?115) [Surah Al-Mu'minun: 115] Ọ sịkwara Onye Amụma Ya ﷺ: (udo na ngọzi Chineke dịrị ya).

﴿إِنَّ ٱلَّذِي فَرَضَ عَلَيۡكَ ٱلۡقُرۡءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٖۚ...﴾

{(N'ezie, Onye ahụ Nke mere Qur'an iwu dịịrị gị ga-eweghachiriịrị gị n'ebe nlọghachi...) [Surah Al-Qasas: 85].

Nke abụọ: Ịkwere n'ịza ajụjụ (Hisab) na ụgwọ ọrụ (Jaza'): A ga-ajụ ohu ajụjụ maka omume ya, ma kwụọ ya ụgwọ ọrụ maka ya. Akwụkwọ Nsọ, Sunnah, nakwa nkwekọrịta ndị Alakụba egosipụtala nke a.

Chineke Onye Dị Elu Sịrị:

﴿إِنَّ إِلَيۡنَآ إِيَابَهُمۡ 25 ثُمَّ إِنَّ عَلَيۡنَا حِسَابَهُم 26﴾

(N'ezie, n'ebe Anyị nọ bụ nlọghachi ha25 Emesịa, n'ezie, ọ dịrị Anyị ịza ha ajụjụ 26﴾ "[Surah Al-Ghashiyah: 25-26]." Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿مَن جَآءَ بِٱلۡحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشۡرُ أَمۡثَالِهَاۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجۡزَىٰٓ إِلَّا مِثۡلَهَا وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ 160﴾

"(Onye ọ bụla wetara ezi omume, ọ ga-enweta okpukpu iri nke ya, ma onye ọ bụla wetara ajọ omume, a gaghị akwụ ya ụgwọ ọrụ ma e wezụga ihe ruru nha ya, a gaghịkwa emegbu ha 160)." [Surah Al-An'am:160] Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿وَنَضَعُ ٱلۡمَوَٰزِينَ ٱلۡقِسۡطَ لِيَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ فَلَا تُظۡلَمُ نَفۡسٞ شَيۡـٔٗاۖ وَإِن كَانَ مِثۡقَالَ حَبَّةٖ مِّنۡ خَرۡدَلٍ أَتَيۡنَا بِهَاۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ 47﴾

"" (Ma Anyị ga-edowe ihe ọ̀tụ̀tụ̀ nke ikpe nkwụmọtọ maka Ụbọchị Mbilite n'ọnwụ, ya mere a gaghị emegbu mkpụrụobi ọ bụla n'ihe ọ bụla. Ma ọ bụrụgodị na ọ hà ka ịdị arọ nke mkpụrụ mọstad, Anyị ga-eweta ya. Ma Anyị ezuola ịbụ ndị na-ajụ ajụjụ 47)."" [Surah Al-Anbiya: 47].

Site n'aka Ibn Umar (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ha abụọ nọ) na Onye Amụma ﷺ kwuru sị:

«إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ، فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ - أَيْ سَتْرَهُ - وَيَسْتُرُهُ: فَيَقُولُ: أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ أَيْ رَبِّ، حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ، وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ، فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ، وَأَمَّا الْكُفَّارُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيُنَادَى بِهِمْ عَلَى رُؤُوسِ الْخَلَائِقِ: هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ، أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ»

«N'ezie, Chineke na-eweta onye kwere ekwe (Mu'min) nso, O wee tụkwasị ya nchebe Ya - ya bụ mkpuchi Ya - wee zoo ya. O wee sị: 'Ị maara maka mmehie nke a? Ị maara maka mmehie nke a?' O wee sị: 'Ee, Onyenwe m,' ruo mgbe O mere ka o kweta mmehie ya niile, o wee hụ n'ime onwe ya na ọ laala n'iyi. Chineke wee sị: 'E kpuchiri m gị ha n'ụwa, ma A na m agbaghara gị ha taa,' a ga-enyezi ya akwụkwọ ọrụ ọma ya. Ma ndị na-agọnahụ Chineke (Kaafirun) na ndị ihu abụọ (Munafiqun), a ga-akpọsa banyere ha n'ihu ihe e kere eke niile sị: 'Ndị a bụ ndị ghaara Onyenwe ha ụgha. N'ezie, ọbụbụ

ọnụ Chineke dịkwasị ndị mmegbu.'"[1]. E kwekọrịtara na ya.

Ọ zikwara ezi site n'aka Onye Amụma ﷺ:

«أَنَّ مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَعَمِلَهَا؛ كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِئَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَأَنَّ مَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَعَمِلَهَا؛ كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً».

«Na onye ọ bụla bu n'obi ịrụ ezi omume ma rụọ ya; Chineke ga-edekọrọ ya n'ebe Ọ nọ dị ka ezi omume iri ruo okpukpu narị asaa ruo n'ọtụtụ okpukpu. Ma onye ọ bụla bu n'obi ime ajọ omume ma mee ya; Chineke ga-edekọ ya dị ka otu ajọ omume."[2].

Ndị Alakụba ekwekọrịtawo n'ịkwado ịza ajụjụ nakwa ụgwọ ọrụ maka omume. Nke a bụkwa ihe amamihe chọrọ; n'ihi na Chineke Onye Dị Elu wedatara Akwụkwọ Nsọ, ma zite ndị ozi, O mekwara ka ọ bụrụ iwu n'ahụ ndị ohu ịnabata ihe ha ji bịa, nakwa ịrụ ọrụ n'ihe ọ bụ iwu ịrụ ọrụ na ya. O mekwara ka ịlụso ndị na-emegide ya agha bụrụ iwu, ma mee ka ọbara ha, ụmụ ha, ụmụ nwanyị ha, na akụ na ụba ha bụrụ ihe e nyere ikike (na Jihad). Ya mere, a sị na ọ dịghị ịza ajụjụ ma ọ bụ ụgwọ ọrụ, nke a gaara abụ egwuregwu nkịtị (ihe efu) nke Onyenwe anyị Onye nwere amamihe dị ọcha pụọ na

---

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ nke Mmegbu, Isiokwu banyere okwu Chineke Onye Dị Elu: (N'ezie, ọbụbụ ọnụ Chineke dịkwasị ndị mmegbu), n'ọnụọgụgụ (2309). Nakwa Muslim: Akwụkwọ nke Nchegharị, Isiokwu banyere ịnabata nchegharị nke onye ogbu mmadụ, ọbụlagodi ma ọ gbuola ọtụtụ mmadụ, n'ọnụọgụgụ (2768).

[2] Muslim kọrọ ya: Akwụkwọ nke Okwukwe, Isiokwu: Ọ bụrụ na ohu bu n'obi ime ezi omume a na-ede ya, ọ bụrụkwa na o bu n'obi ime ajọ omume a naghị ede ya, n'ọnụọgụgụ (131).

ya. N'ezie, Chineke Onye Dị Elu arụtụla aka na nke a site n'okwu Ya:

﴿فَلَنَسۡـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرۡسِلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَنَسۡـَٔلَنَّ ٱلۡمُرۡسَلِينَ 6 فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيۡهِم بِعِلۡمٖۖ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ 7﴾

﴾ (N'ezie, Anyị ga-ajụ ndị ahụ e ziteere ndị ozi ajụjụ, Anyị ga-ajụkwa ndị ozi ajụjụ6 N'ezie, Anyị ga-akọrọ ha ihe ha mere site n'ihe ọmụma, Anyị abụghịkwa ndị na-anọghị ebe ahụ 7﴿ [Surah Al-A'raf: 6-7].

Nke atọ: Ịkwere na Jannah (Paradaịs) na Ọkụ (Ala Mmụọ), nakwa na ha abụọ bụ ebe njedebe ebighị ebi maka ihe e kere eke.

Ma Jannah bụ ebe obibi nke obi ụtọ nke Chineke Onye Dị Elu kwadebeere maka ndị kwere ekwe na ndị na-atụ egwu Ya (Al-Muttaqun), bụ ndị kwenyere n'ihe Chineke nyere ha n'iwu ikwere na ya, rubere Chineke nakwa Onye Ozi Ya isi, jiri ezi obi na-efe Chineke, ma na-agbaso Onye Ozi Ya. N'ime ya nwere ụdị obi ụtọ dị iche iche:

«مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ»،

«Ihe anya ọ bụla na-ahụbeghị, ntị ọ bụla na-anụbeghị, nke na-abatabeghịkwa n'obi mmadụ ọ bụla.»[1], Chineke Onye Dị Elu Sịrị:

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ Tafsir, Isiokwu okwu Ya: (Ọ dịghị mkpụrụobi maara ihe e zoro ezo maka ha nke na-enye anya ọṅụ), n'ọnụọgụgụ (4501). Nakwa Muslim: Akwụkwọ nke Jannah na nkọwa ngọzi ya nakwa ndị bi n'ime ya, n'ọnụọgụgụ (2824).

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ هُمۡ خَيۡرُ ٱلۡبَرِيَّةِ 7 جَزَآؤُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ ذَٰلِكَ لِمَنۡ خَشِيَ رَبَّهُۥ 8﴾

﴾ (N'ezie, ndị ahụ kwenyere ma rụọ ezi omume, ndị ahụ bụ ndị kachasị mma n'ihe e kere eke7 Ụgwọ ọrụ ha n'aka Onyenwe ha bụ Ogige Eden ndị mmiri iyi na-asọ n'okpuru ha, ebe ha ga-anọrọ ruo mgbe ebighị ebi. Chineke nwere afọ ojuju n'ebe ha nọ, ha nwekwara afọ ojuju n'ebe Ọ nọ. Nke ahụ bụ maka onye tụrụ egwu Onyenwe ya 8﴿ [Surah Al-Bayyinah: 7-8] Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿فَلَا تَعۡلَمُ نَفۡسٞ مَّآ أُخۡفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعۡيُنٖ جَزَآءَۢ بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ 17﴾

{(Ọ dịghị mkpụrụobi maara ihe e zoro ezo maka ha nke na-enye anya ọṅụ, dị ka ụgwọ ọrụ maka ihe ha na-arụbu 17} [Surah As-Sajdah: 17].

Ma banyere Ọkụ (An-Naar): Ọ bụ ebe obibi nke ntaramahụhụ nke Chineke Onye Dị Elu kwadebeere maka ndị na-agọnahụ Chineke (Kaafirun), ndị mmegbu (Zalimun), ndị ahụ gọnahụrụ Ya wee nupụrụ ndị ozi Ya isi. N'ime ya nwere ụdị ntaramahụhụ dị iche iche nakwa ahụhụ nke na-agaghị abata n'obi, Chineke Onye Dị Elu Sịrị:

﴿وَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ ٱلَّتِيٓ أُعِدَّتۡ لِلۡكَٰفِرِينَ 131﴾

﴾(Na-atụkwanụ egwu Ọkụ nke a kwadebeere maka ndị na-agọnahụ Chineke 131﴿ [Surah Āl-Imran:131] Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿وَقُلِ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكُمۡۖ فَمَن شَآءَ فَلۡيُؤۡمِن وَمَن شَآءَ فَلۡيَكۡفُرۡۚ إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمۡ سُرَادِقُهَاۚ وَإِن يَسۡتَغِيثُواْ يُغَاثُواْ بِمَآءٖ كَٱلۡمُهۡلِ يَشۡوِي ٱلۡوُجُوهَۚ بِئۡسَ ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتۡ مُرۡتَفَقًا 29﴾

﴾(Kwuo: Eziokwu ahụ si n'aka Onyenwe unu. Ya mere, onye ọ bụla chọrọ, ya kwere, ma onye ọ bụla chọrọ, ya gọnahụ. N'ezie, Anyị akwadola Ọkụ maka ndị mmegbu, nke mgbidi ya ga-agba ha gburugburu. Ma ọ bụrụ na ha arịọ maka enyemaka, a ga-enye ha mmiri dị ka mmanụ pụtara ọkụ nke na-esure ihu. Ọ bụ ihe ọṅụṅụ jọgburu onwe ya, jọgbuokwa onwe ya ịbụ ebe izu ike. 29﴿ [Surah Al-Kahf: 29] Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمۡ سَعِيرًا 64 خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرٗا 65 يَوۡمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمۡ فِي ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَٰلَيۡتَنَآ أَطَعۡنَا ٱللَّهَ وَأَطَعۡنَا ٱلرَّسُولَا۠ 66﴾

﴾(N'ezie, Chineke abụọla ndị na-agọnahụ Chineke ọnụ, wee kwadebere ha Ọkụ na-enwu gbaa64 ebe ha ga-anọrọ ruo mgbe ebighị ebi, ha agaghị enweta onye nchedo ma ọ bụ onye enyemaka65 N'ụbọchị a ga-atụgharị ihu ha n'ime Ọkụ, ha ga-asị: "Ewoo! A sị na anyị rubere Chineke isi, wee rubekwara Onye Ozi ahụ isi!" 66﴿ [Surah Al-Ahzab: 64-66].

Ikwere n'Ụbọchị Ikpeazụ nwere mkpụrụ dị ukwuu, ụfọdụ n'ime ha bụ:

Nke mbụ: Ịchọsi ike n'ime omume nrubeisi, nakwa ịgbasi mbọ ike na ya; n'ịtụ anya ụgwọ ọrụ nke ụbọchị ahụ.

Nke abụọ: Ịtụ egwu ime mmehie, nakwa inwe afọ ojuju na ya; n'ihi egwu ahụhụ nke ụbọchị ahụ.

Nke atọ: Ịkasi onye kwere ekwe obi maka ihe na-agafere ya n'ụwa a site n'ihe ọ na-atụ anya ya n'ime ọṅụ nke Ụwa Nke Ọzọ, nakwa ụgwọ ọrụ ya.

N'ezie, ndị na-agọnahụ Chineke (Kaafirun) gọnahụrụ mbilite n'ọnwụ mgbe a nwụsịrị; na-azọrọ na nke ahụ agaghị ekwe omume.

Nkwupụta a bụ ụgha; Iwu (Shar'), mmetụta (Hiss), nakwa uche (Aql) egosila na ọ bụ ụgha.

Ma gbasara Iwu (Shar'), Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَن لَّن يُبۡعَثُواْۚ قُلۡ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبۡعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلۡتُمۡۚ وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ 7﴾

""(Ndị na-agọnahụ Chineke na-azọrọ na agaghị akpọlite ha n'ọnwụ. Sị: "Mba! A na m aṅụ iyi n'aha Onyenwe m, a ga-akpọliterịrị unu n'ọnwụ; mgbe ahụ, a ga-agwakwarịrị unu ihe unu rụrụ. Ma nke ahụ diịrị Chineke mfe. 7"" [Surah At-Taghabun: 7]. Akwụkwọ Nsọ niile sitere n'eluigwe ekwekọrịtawo na ya.

Ma banyere mmetụta (Hiss): N'ezie, Chineke egosila ndị ohu Ya ịkpọlite ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ n'ime ụwa a. N'ime Surah Al-Baqarah, e nwere ihe atụ ise banyere nke ahụ, ha bụ:

Ihe atụ nke mbụ: Ndị Musa mgbe ha gwara ya sị:

﴿...لَن نُّؤۡمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهۡرَةٗ ...﴾

(...Ọ dịghị mgbe anyị ga-ekweta na gị belụsọ ma anyị jiri anya anyị hụ Chineke...) [Surah Al-Baqarah:

55]. Chineke Onye Dị Elu wee mee ka ha nwụọ, emesịa O meghachi ha ndụ. Banyere nke ahụ, Chineke Onye Dị Elu sịrị ka Ọ na-agwa Ụmụ Israel okwu:

﴿وَإِذۡ قُلۡتُمۡ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤۡمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهۡرَةٗ فَأَخَذَتۡكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمۡ تَنظُرُونَ 55 ثُمَّ بَعَثۡنَٰكُم مِّنۢ بَعۡدِ مَوۡتِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ 56﴾

(Chetakwanụ mgbe unu kwuru sị: "O Musa, ọ dịghị mgbe anyị ga-ekweta na gị beluṣọ ma anyị jiri anya anyị hụ Chineke." Égbè eluigwe wee jide unu ka unu na-ele anya55 Emesịa, Anyị wee kpọlite unu mgbe unu nwụsịrị, ka unu wee nwee ike ịbụ ndị ekele 56﴾ [Surah Albakara:55-56].

Ihe atụ nke abụọ: N'ime akụkọ onye ahụ e gburu, nke Ụmụ Israel rụrụrịta ụka banyere ya. Chineke Onye Dị Elu wee nye ha iwu ka ha gbuo ehi, ma were otu akụkụ ya pịa ya; ka O wee kpugheere ha onye gburu ya. Banyere nke a, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَإِذۡ قَتَلۡتُمۡ نَفۡسٗا فَٱدَّٰرَٰٔتُمۡ فِيهَاۖ وَٱللَّهُ مُخۡرِجٞ مَّا كُنتُمۡ تَكۡتُمُونَ 72 فَقُلۡنَا ٱضۡرِبُوهُ بِبَعۡضِهَاۚ كَذَٰلِكَ يُحۡيِ ٱللَّهُ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَيُرِيكُمۡ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ 73﴾

(Chetakwanụ mgbe unu gburu otu mmadụ, unu wee malite na-esere okwu banyere ya; ma Chineke ga-ekpughe ihe unu na-ezobe72 Anyị wee sị: "Werenụ otu akụkụ ya pịa ya." Otu a ka Chineke si akpọlite ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ, Ọ na-egosikwa unu ihe ịrịba ama Ya, ka unu wee nwee ike ịghọta. 73﴾ [Surah Albakara:72-73].

Ihe atụ nke atọ: N'akụkọ banyere ndị ahụ si n'ebe obibi ha pụọ na-agbara ọnwụ ọsọ, ebe ha dị ọtụtụ

puku. Chineke Onye Dị Elu wee sị ha nwụọ, emesịa O meghachi ha ndụ. Banyere nke a, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ خَرَجُواْ مِن دِيَٰرِهِمۡ وَهُمۡ أُلُوفٌ حَذَرَ ٱلۡمَوۡتِ فَقَالَ لَهُمُ ٱللَّهُ مُوتُواْ ثُمَّ أَحۡيَٰهُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضۡلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشۡكُرُونَ 243﴾

(Ị hụghị ndị ahụ pụrụ n'obodo ha, ebe ha dị ọtụtụ puku, n'ihi ịtụ egwu ọnwụ? Chineke wee sị ha: "Nwụọnụ." Emesịa O meghachi ha ndụ. N'ezie, Chineke nwere amara n'ebe ndị mmadụ nọ, mana ọtụtụ n'ime ndị mmadụ anaghị enye ekele. 243﴾ [Surah Albakara:243].

Ihe atụ nke anọ: N'akụkọ banyere onye ahụ gafere n'obodo nwụrụ anwụ, o wee chee na ọ gaghị ekwe omume ka Chineke Onye Dị Elu mee ka ọ dịghachi ndụ. Chineke Onye Dị Elu wee mee ka ọ nwụọ ruo otu narị afọ, emesịa O meghachi ya ndụ. Banyere nke a, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿أَوۡ كَٱلَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرۡيَةٖ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحۡيِۦ هَٰذِهِ ٱللَّهُ بَعۡدَ مَوۡتِهَاۖ فَأَمَاتَهُ ٱللَّهُ مِاْئَةَ عَامٖ ثُمَّ بَعَثَهُۥۖ قَالَ كَمۡ لَبِثۡتَۖ قَالَ لَبِثۡتُ يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٖۖ قَالَ بَل لَّبِثۡتَ مِاْئَةَ عَامٖ فَٱنظُرۡ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمۡ يَتَسَنَّهۡۖ وَٱنظُرۡ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجۡعَلَكَ ءَايَةٗ لِّلنَّاسِۖ وَٱنظُرۡ إِلَى ٱلۡعِظَامِ كَيۡفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكۡسُوهَا لَحۡمٗاۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥ قَالَ أَعۡلَمُ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ 259﴾

(Ma ọ bụ dịka onye ahụ gafere n'obodo nke tọgbọrọ n'efu, daa n'elu ụlọ ya. Ọ sịrị: "Kedu otu Chineke ga-esi mee ka nke a dịghachi ndụ mgbe o nwụchara?" Ya mere, Chineke wee mee ka ọ nwụọ ruo otu narị afọ, emesịa O kpọlite ya. Ọ sịrị: "Ogologo oge aṅaa ka ị nọrọla?" Ọ sịrị: "Anọrọ m otu

ụbọchị ma ọ bụ akụkụ ụbọchị." O sịrị: "Mba, ị nọrọla otu narị afọ. Ya mere, lee nri gị nakwa ihe ọṅụṅụ gị; ha emebibeghị. Ma lee ịnyịnya ibu gị! Ọ bụkwa ka Anyị wee mee gị ihe ịrịba ama nye ndị mmadụ. Ma lee ọkpụkpụ ndị a, etu Anyị siri ebulite ha wee jikọta ha, emesịa Anyị ewere anụ ahụ kpuchie ha." Ya mere, mgbe o doro ya anya, ọ sịrị: "Amaara m na Chineke nwere ike n'elu ihe niile." 259} [Surah Albakara:259].

Ihe atụ nke ise: N'akụkọ Ibrahim, onye enyi (Al-Khalil), mgbe ọ rịọrọ Chineke Onye Dị Elu ka O gosi ya etu O siri akpọlite ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ. Chineke Onye Dị Elu wee nye ya iwu ka o gbuo nnụnụ anọ, kewaa akụkụ ha ma kesaa ha n'elu ugwu ndị gbara ya gburugburu, emesịa ka ọ kpọọ ha. Akụkụ ndị ahụ ewee jikọta n'ibe ha, ma bịakwute Ibrahim ọsọ ọsọ. Banyere nke a, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ رَبِّ أَرِنِي كَيۡفَ تُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰۖ قَالَ أَوَلَمۡ تُؤۡمِنۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن
لِّيَطۡمَئِنَّ قَلۡبِيۖ قَالَ فَخُذۡ أَرۡبَعَةٗ مِّنَ ٱلطَّيۡرِ فَصُرۡهُنَّ إِلَيۡكَ ثُمَّ ٱجۡعَلۡ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٖ
مِّنۡهُنَّ جُزۡءٗا ثُمَّ ٱدۡعُهُنَّ يَأۡتِينَكَ سَعۡيٗاۚ وَٱعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ 260﴾

(Chetakwa mgbe Ibrahim kwuru sị: "Onyenwe m, gosi m etu I siri akpọlite ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ." O sịrị: "Ọ̀ bụ na i kwebeghị?" O sịrị: "Ee ekwere m, mana ọ bụ ka obi m wee ruo ala." O sịrị: "Ya mere, were nnụnụ anọ n'ebe ị nọ ma gbubisie ha, emesịa tinye otu akụkụ n'ime ha n'elu ugwu ọ bụla. Mgbe ahụ, kpọọ ha, ha ga-abịakwute gị ọsọ

ọsọ. Ma mata n'ezie na Chineke dị kachasị Ike, Onye kachasị Amamihe" 260﴿ [Surah Albakara:260].

Ya mere, ndị a bụ ihe atụ nwere mmetụta a na-ahụ anya (Hissiyyah) ndị mere n'ezie, nke na-egosi na o kwe omume ịkpọlite ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ. A rụtụwokwa aka na mbụ banyere ihe Chineke Onye Dị Elu mere n'ime ihe ịrịba ama nke Isa nwa Maryam n'ịkpọlite ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ, na iwepụta ha n'ili ha—site n'ikike Chineke Onye Dị Elu..

Ma banyere ihe akaebe nke uche (Aql): ọ dị n'ụzọ abụọ:

Nke mbụ n'ime ha: Na Chineke Onye Dị Elu bụ Onye kere eluigwe na ụwa nakwa ihe dị n'ime ha; O kere ha na mbido. Ma Onye nwere ike ịmalite okike agaghị enwe enweghị ike n'imeghachi ya. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَهُوَ ٱلَّذِي يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهۡوَنُ عَلَيۡهِۚ...﴾

Ọ bụkwa Ya bụ Onye na-amalite okike, emesịa O weghachi ya, ma ọ dịkwara Ya mfe karị...) [Surah Ar-Rum: 27]. Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿...كَمَا بَدَأۡنَآ أَوَّلَ خَلۡقٖ نُّعِيدُهُۥۚ وَعۡدًا عَلَيۡنَآۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ﴾

(...Dịka Anyị siri malite okike nke mbụ, Anyị ga-eweghachi ya. Ọ bụ nkwa dị n'elu Anyị. N'ezie, Anyị ga-eme ya) [Surah Al-Anbiya: 104]. Ọ sịrị, na-enye iwu ka a zaghachi onye na-agọnahụ inyeghachi ọkpụkpụ ndụ mgbe ha rere ure:

﴿قُلۡ يُحۡيِيهَا ٱلَّذِيٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٖۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلۡقٍ عَلِيمٌ 79﴾

(Sị: Onye kere ha na nke mbụ ga-eme ka ha dịghachi ndụ, Ọ bụkwa Onye maara ihe niile e kere eke nke ọma 79}" [Surah Yasin: 79].

Nke abụọ: Na ala na-abụ nke nwụrụ anwụ ma kpọọ nkụ, nke na-enweghị osisi ndụndụ ọ bụla dị n'ime ya; mmiri ozuzo ewee zoo n'elu ya; ọ ga-ama jijiji wee bụrụ ndụndụ dị ndụ, na-enwe ụdị ihe ọkụkụ ọ bụla mara mma n'ime ya. Ma Onye ahụ nwere ike ime ka ọ dịghachi ndụ mgbe ọ nwụsịrị, nwere ike ịkpọlite ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿وَمِنۡ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنَّكَ تَرَى ٱلۡأَرۡضَ خَٰشِعَةٗ فَإِذَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡهَا ٱلۡمَآءَ ٱهۡتَزَّتۡ وَرَبَتۡۚ إِنَّ
ٱلَّذِيٓ أَحۡيَاهَا لَمُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰٓۚ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ 39﴾

(Na n'ime ihe ịrịba ama Ya bụ na ị na-ahụ ala ka ọ tọgbọrọ nkịtị, ma mgbe Anyị zitere mmiri n'elu ya, ọ ga-ama jijiji wee too. N'ezie, Onye ahụ mere ka ọ dịghachi ndụ ga-akpọliterịrị ndị nwụrụ anwụ n'ọnwụ. N'ezie, O nwere ike n'elu ihe niile39). [Surah Fussilat: 39] Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿وَنَزَّلۡنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ مُّبَٰرَكٗا فَأَنۢبَتۡنَا بِهِۦ جَنَّٰتٖ وَحَبَّ ٱلۡحَصِيدِ 9 وَٱلنَّخۡلَ بَاسِقَٰتٖ
لَّهَا طَلۡعٞ نَّضِيدٞ 10 رِّزۡقٗا لِّلۡعِبَادِۖ وَأَحۡيَيۡنَا بِهِۦ بَلۡدَةٗ مَّيۡتٗاۚ كَذَٰلِكَ ٱلۡخُرُوجُ 11﴾

"(Anyị wee si n'eluigwe zidata mmiri a gọziri agọzi, Anyị wee jiri ya mee ka ubi dị iche iche nakwa mkpụrụ osisi a na-ewe ihe ubi pulite9 Nakwa nkwụ ndị toro ogologo, nke nwere ụyọkọ mkpụrụ e kpokọtara ekpokọta10 Dị ka ihe oriri maka ndị ohu; Anyị wee jiri ya mee ka ala nwụrụ anwụ dịghachi

ndụ. Otu a ka Mpụta (n'ili) ga-adị11﴾" [Surah Qaaf: 9-11].

Ihe so n'ịkwere n'Ụbọchị Ikpeazụ: bụ ịkwere n'ihe niile ga-eme mgbe ọnwụ gasịrị, dị ka:

(A) Ọnwụnwa nke ili (Fitnat Al-Qabr): Ọ bụ ịjụ onye nwụrụ anwụ ajụjụ mgbe e lisịrị ya gbasara Onyenwe ya, okpukpe ya, nakwa Onye Amụma ya; Chineke ga-eme ka ndị kwere ekwe guzosie ike site n'okwu kwụ chịm, o wee sị: "Onyenwe m bụ Chineke, okpukpe m bụ Islam, nakwa Onye Amụma m bụ Muhammad ﷺ. Chineke ga-eduhiekwa ndị mmegbu, mgbe ahụ onye na-agọnahụ Chineke (Kaafir) ga-asị: "Haa, haa, amaghị m." Onye ihu abụọ (Munafiq) ma ọ bụ onye obi abụọ ga-asịkwa: "Amaghị m, anụrụ m ka ndị mmadụ na-ekwu otu ihe, m wee kwuo ya.

(B) Ahụhụ nke ili nakwa ngọzi ya: Ọ ga-adịrị ndị mmegbu (Zalimun) n'ime ndị ihu abụọ nakwa ndị na-agọnahụ Chineke. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿...وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي غَمَرَٰتِ ٱلۡمَوۡتِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓاْ أَيۡدِيهِمۡ أَخۡرِجُوٓاْ أَنفُسَكُمُۖ ٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَوۡنَ عَذَابَ ٱلۡهُونِ بِمَا كُنتُمۡ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ وَكُنتُمۡ عَنۡ ءَايَٰتِهِۦ تَسۡتَكۡبِرُونَ﴾

(...Ma a sị na ị ga-ahụ mgbe ndị mmegbu nọ n'ime oké mgbu nke ọnwụ, ma ndị mmụọ ozi esetịpụla aka ha (na-asị): "Wepụtanụ mkpụrụobi unu! Taa ka a ga-akwụ unu ụgwọ ọrụ nke ahụhụ na-eweda n'ala, n'ihi ihe unu na-ekwu banyere Chineke nke na-abụghị eziokwu, nakwa n'ihi na unu

na-eme mpako megide ihe ịrịba ama Ya")"" [Surah Al-An'am:93].

O kwukwara banyere ndị ezinụlọ Fir'awn:

﴿ٱلنَّارُ يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا غُدُوّٗا وَعَشِيّٗاۚ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدۡخِلُوٓاْ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ أَشَدَّ ٱلۡعَذَابِ 46﴾

(Ọkụ ahụ ka a na-egosi ha n'ụtụtụ nakwa n'uhuruchi. Ma n'ụbọchị Oge Ikpeazụ ahụ ga-abịa, (A ga-asị): "Meenụ ka ndị Fir'awn banye n'ime ntaramahụhụ kachasị njọ 46﴿ [Surah Ghafir: 46].

Nakwa n'ime Sahih Muslim, site n'akụkọ Zayd bin Thabit (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), site n'aka Onye Amụma ﷺ na o kwuru sị:

«فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافَنُوا لَدَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ»

"A sị na ọ bụghị na unu ga-akwụsị ilikwa ibe unu, m gaara arịọ Chineke ka O mee ka unu nụrụ ụfọdụ n'ime ahụhụ nke ili nke m na-anụ." Emesịa, ọ tụgharịrị ihu ya wee sị:

«تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ».

«Rịọnu Chineke maka mgbaba pụọ na ntaramahụhụ nke ọkụ». Ha sịrị: "Anyị na-achọ mgbaba n'ebe Chineke nọ pụọ na ntaramahụhụ nke Ọkụ." Ọ sịrị:

«تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ»

«"Rịọnụ Chineke maka mgbaba pụọ na ntaramahụhụ nke ili." Ha sịrị: "Anyị na-achọ mgbaba n'ebe Chineke nọ pụọ na ntaramahụhụ nke ili." Ọ sịrị:

«تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ»

«"Rịọnụ Chineke maka mgbaba pụọ na ọnwụnwa (Fitnah) niile; nke pụtara ìhè n'ime ha nakwa nke zoro ezo."» Ha sịrị: "Anyị na-achọ mgbaba n'ebe Chineke nọ pụọ n'ọnwụnwa niile, nke pụtara ìhè n'ime ha nakwa nke zoro ezo." O wee sị:

«تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ»

«Rịọnụ Chineke maka mgbaba pụọ na ọnwụnwa nke Dajjal.» Ha sịrị: "Anyị na-achọ mgbaba n'ebe Chineke nọ pụọ na ọnwụnwa nke Dajjal."[1].

Ma banyere obi ụtọ nke ili: ọ bụ maka ndị kwere ekwe n'ezie. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسۡتَقَٰمُواْ تَتَنَزَّلُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ أَلَّا تَخَافُواْ وَلَا تَحۡزَنُواْ وَأَبۡشِرُواْ بِٱلۡجَنَّةِ ٱلَّتِي كُنتُمۡ تُوعَدُونَ 30﴾

(N'ezie, ndị ahụ kwuru sị: "Onyenwe anyị bụ Chineke," emesịa ha guzosie ike; ndị mmụọ ozi ga-agbadata n'ebe ha nọ (na-asị): "Unu atụla egwu, unu enwekwaala mwute, ma natanụ ozi ọma nke Jannah ahụ nke e kwere unu ná nkwa. 30"} [Surah Fussilat: 30].

Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿فَلَوۡلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلۡحُلۡقُومَ 83 وَأَنتُمۡ حِينَئِذٖ تَنظُرُونَ 84 وَنَحۡنُ أَقۡرَبُ إِلَيۡهِ مِنكُمۡ وَلَٰكِن لَّا تُبۡصِرُونَ 85 فَلَوۡلَآ إِن كُنتُمۡ غَيۡرَ مَدِينِينَ 86 تَرۡجِعُونَهَآ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ 87 فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلۡمُقَرَّبِينَ 88 فَرَوۡحٞ وَرَيۡحَانٞ وَجَنَّتُ نَعِيمٖ 89﴾

[1] Muslim kọrọ ya: Akwụkwọ nke Jannah na nkọwa ngọzi ya nakwa ndị ya, Isiokwu gbasara: Igosi onye nwụrụ anwụ ebe obibi ya site na Jannah ma ọ bụ n'Ọkụ, nakwa ịkwado ahụhụ ime ili, na ịrịọ nchedo pụọ na ya, n'ọnụọgụgụ (2867).

""(Ya mere gịnịkwa mere, mgbe ọ (mkpụrụobi) ruru n'akpịrị83 Ma unu n'oge ahụ na-elekwa anya84 Anyị nọkwa ya nso karịa unu, mana unu adịghị ahụ anya85 Ya mere gịnịkwa mere, ọ bụrụ na unu abụghị ndị a ga-aza ajụjụ86 Unu adịghị eweghachi ya, ọ bụrụ na unu bụ ndị na-ekwu eziokwu?87 Ma ọ bụrụ na o so n'ime ndị e mere ka ha dị nso88 Ọ ga-enweta ntụsara ahụ na ezigbo ihe oriri nakwa Jannah (Ogige) nke ọṅụ89)"" [Surah Al-Waqi'ah: 83-89].

Site na Al-Bara' bin 'Azib (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), na Onye Amụma ﷺ kwuru banyere onye kwere ekwe mgbe ọ zara ndị mmụọ ozi abụọ ahụ n'ime ili ya:

«يُنَادِي مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: أَنْ صَدَقَ عَبْدِي، فَافْرِشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَأَلْبِسُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ، وَافْتَحُوا لَهُ بَابًا إِلَى الْجَنَّةِ، قَالَ: فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيبِهَا، وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ مَدَّ بَصَرِهِ»

«Onye na-akpọ òkù ga-esi n'eluigwe kpọọ òkù sị: 'Ohu M kwuola eziokwu, ya mere, kwadeberenụ ya ihe ndina sitere na Jannah, yikwasịnụ ya uwe sitere na Jannah, ma megheerenụ ya ọnụ ụzọ na-eduga na Jannah.' Ọ sịrị: Ya mere, ikuku ọma ya nakwa ísí ụtọ ya ga-abịakwute ya, a ga-emekwa ka ili ya saa mbara ruo ebe anya ya ruru.» Ahmad na Abu Dawud kọrọ ya n'ime Hadith dị ogologo[1].

---

[1] Abu Dawud kọrọ ya: Akwụkwọ nke Sunnah, Isiokwu banyere ajụjụ n'ime ili nakwa ntaramahụhụ nke ili, n'ọnụọgụgụ (4753). Nakwa Ahmad: Musnad Al-Kufiyyin, Hadith nke Al-Bara' bin 'Azib, n'ọnụọgụgụ (18534).

N'ezie, otu ndị sitere n'ime ndị na-ehie ụzọ (Ahl Az-Zaygh) akpafuwo, ha wee gọnahụ ahụhụ nke ili, nakwa ngọzi ya, na-azọrọ na nke ahụ agaghị ekwe omume n'ihi na ọ na-emegide ihe a na-ahụ anya. Ha sịrị: "N'ezie, a sị na a kpughee onye nwụrụ anwụ n'ime ili ya, a ga-ahụ ya dị ka etu o siri dị, ili ahụ agbanwebeghịkwa n'ịba mbara ma ọ bụ n'ịdị warara.

Nkwupụta a bụ ihe efu site na Iwu (Shar'), mmetụta (Hiss), nakwa uche (Aql):

Ma banyere Iwu (Shar'): n'ezie, ihe odide ndị na-egosi eziokwu banyere ahụhụ nke ime ili, nakwa ngọzi ya agabigala.

Nakwa n'ime Sahih Al-Bukhari, site na Hadith nke Ibn Abbas (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ha abụọ nọ), o kwuru sị: "Onye Amụma ﷺ pụtara site n'otu n'ime ogige nke Madinah; o wee nụ olu mmadụ abụọ a na-ata ahụhụ n'ime ili ha," ọ wee kọọ Hadith ahụ, ma n'ime ya:

«أَنَّ أَحَدَهُمَا كَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ»

"N'ezie, otu n'ime ha abụọ adịghị echebe onwe ya pụọ na mmamịrị (ya)." N'akụkọ ọzọ:

«مِنْ بَوْلِهِ»

«Site na mamịrị ya»

«وَأَنَّ الْآخَرَ كَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ»،

« "Ma onye nke ọzọ nọ na-agagharị na-agbasa asịrị."», Nakwa n'akụkọ nke Muslim:

«لَا يَسْتَنْزِهُ مِنَ الْبَوْلِ».

«Ọ naghị eme ka onwe ya dị ọcha pụọ na mamịrị»[1].

Ma banyere mmetụta (Hiss): N'ezie, onye na-ehi ụra na-ahụ ná nrọ ya na ọ nọ n'ebe sara mbara ma na-enye ọṅụ, na-enwe obi ụtọ n'ime ya, ma ọ bụ na ọ nọ n'ebe dị warara ma na-emenye ụjọ, na-enwe ihe mgbu site na ya. O nwekwara ike iteta n'ụra mgbe ụfọdụ n'ihi ihe ọ hụrụ. Ma n'agbanyeghị nke ahụ, ọ nọ n'elu akwa ya n'ime ụlọ ya n'ọnọdụ o siri dị. Ụra bụkwa nwanne ọnwụ; n'ihi nke a ka Chineke Onye Dị Elu ji kpọọ ya: (Ọnwụ / Wafaat). Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلۡأَنفُسَ حِينَ مَوۡتِهَا وَٱلَّتِي لَمۡ تَمُتۡ فِي مَنَامِهَاۖ فَيُمۡسِكُ ٱلَّتِي قَضَىٰ عَلَيۡهَا ٱلۡمَوۡتَ وَيُرۡسِلُ ٱلۡأُخۡرَىٰٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّى...﴾

(Chineke na-ewere mkpụrụobi n'oge ọnwụ ha, nakwa ndị nke na-anwụghị n'ụra ha. Ya mere, Ọ na-ejigide ndị O kpebiiri ọnwụ, ma na-ezighachi ndị ọzọ ruo oge a kara aka...}" [Surah Az-Zumar:42].

Ma banyere uche (Aql): N'ezie, onye na-ehi ụra n'ụra ya na-ahụ nrọ eziokwu nke kwekọrọ n'ihe dị adị, o nwekwara ike ịhụ Onye Amụma ﷺ n'ọdịdị ya, onye ọ bụla hụkwara ya n'ọdịdị ya, ọ hụla ya n'ezie. Ma n'agbanyeghị nke ahụ, onye na-ehi ụra nọ n'ime ụlọ ya n'elu ihe ndina ya, dịkwa anya site n'ihe o hụrụ. Ya mere, ọ bụrụ na nke a kwere omume n'ọnọdụ nke ụwa a, ọ gaghị ekwe omume n'ọnọdụ nke Ụwa Nke Ọzọ (Al-Aakhirah)?!

[1] Al-Bukhari dekọtara ya: Akwụkwọ Wudu, Isiokwu banyere ihe pụtara gbasara ịsa mamịrị, n'ọnụọgụgụ (215).

Ma banyere ndabere ha n'ihe ha na-azọrọ, sị na a sị na e kpughee onye nwụrụ anwụ n'ime ili ya, a ga-ahụ ya otu o siri dị, nakwa na ili ahụ agbanwebeghị n'ịba mbara ma ọ bụ n'ịdị warara; azịza ya dị n'ọtụtụ ụzọ, ụfọdụ n'ime ha gụnyere:

Nke mbụ: Na a kwadoghị n'iwu imegide ihe Iwu okpukpe (Shar') wetara site n'ụdị obi abụọ ndị a na-enweghị isi, nke ọ bụrụ na onye na-eji ha emegide tụgharịrị uche n'ihe Iwu okpukpe wetara ezigbo ntụgharị uche, ọ ga-amata na obi abụọ ndị a bụ ihe efu, a sịkwala:

"Ma lee ọtụtụ ndị na-achọta mmejọ n'okwu ziri ezi,"

"Ebe nsogbu ya sitere na nghọta na-ezighị ezi."

Nke abụọ: Na ọnọdụ dị iche iche nke Barzakh so n'ime ihe zoro ezo (Al-Ghayb) nke mmetụta (Hiss) na-adịghị aghọta. Ọ bụrụ na a ga-enwe ike ịghọta ya site na mmetụta, uru inwe okwukwe n'ihe zoro ezo gaara efunahụ, nakwa ndị kwere n'ihe zoro ezo na ndị na-agọnahụ ya gaara ahata.

Nke atọ: Na ahụhụ, ngọzi, ịdị mbara nke ili, nakwa mkpagide ya; ọ bụ naanị onye nwụrụ anwụ na-aghọta ya ma ọ bụghị onye ọzọ. Nke a dịkwa ka etu onye na-ehi ụra si ahụ ná nrọ ya na ọ nọ n'ebe dị warara nke na-emenye ụjọ, ma ọ bụ n'ebe dị mbara nke na-enye obi ụtọ, ebe onye nọ ya n'akụkụ anaghị ahụ nke a, ọ naghịkwa enwe mmetụta ya. N'ezie, a na-ekpugheere Onye Amụma ﷺ mkpughe n'oge ọ nọ n'etiti ndị enyi ya; ọ na-anụ mkpughe

ahụ, ma ndị enyi ya (Sahabah) anaghị anụ ya. Mgbe ụfọdụ, mmụọ ozi na-apụtakwute ya n'ọdịdị mmadụ wee na-agwa ya okwu, ma ndị enyi ya anaghị ahụ mmụọ ozi ahụ, ha anaghịkwa anụ ya.

Nke anọ: Na nghọta nke ihe e kere eke nwere oke n'ihe Chineke Onye Dị Elu nyere ha ikike ịghọta. Ha enweghịkwa ike ịghọta ihe niile dị adị. Eluigwe asaa, ụwa, nakwa ndị nọ n'ime ha, na ihe niile na-enye Chineke nsọpụrụ na otuto nke eziokwu, nke Chineke Onye Dị Elu na-eme ka onye O chọrọ n'ime ihe ndị O kere nụ ya n'oge ụfọdụ, Ma n'agbanyeghị nke ahụ, ọ zoro ezo n'ebe anyị nọ. Banyere nke ahụ Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن لَّا تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡۚ...﴾

(Eluigwe asaa nakwa ụwa, na ndị niile dị n'ime ha na-enye Ya otuto. Ọ dịghịkwa ihe ọ bụla ma e wezụga na ọ na-eto Ya, ma unu anaghị aghọta otuto ha...) [Surah Al-Isra: 44] Otu a ka ndị Ekwensu (Shayatin) na ndị Jinn si agaghari n'ụwa, na-aga n'ihu nakwa n'azụ. Ndị Jinn bịakwutere Onye Ozi Chineke ﷺ wee gee ntị n'ọgụgụ ya, ma ṅaa ntị nke ọma. Ha wee laghachikwute ndị ha dị ka ndị na-adọ aka ná ntị. Ma n'agbanyeghị nke a, ha zoro ezo n'ebe anyị nọ. Banyere nke a, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ لَا يَفۡتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ كَمَآ أَخۡرَجَ أَبَوَيۡكُم مِّنَ ٱلۡجَنَّةِ يَنزِعُ عَنۡهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوۡءَٰتِهِمَآۚ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمۡ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنۡ حَيۡثُ لَا تَرَوۡنَهُمۡۗ إِنَّا جَعَلۡنَا ٱلشَّيَٰطِينَ أَوۡلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ 27﴾

(O unu ụmụ Adam, lezienụ anya ka Ekwensu ghara iduhie unu, dị ka o siri chụpụ nne na nna unu n'ogige ahụ, na-eyipụ ha uwe ha iji gosi ha ọtọ ha. N'ezie, ya na ndị otu ya na-ahụ unu site n'ebe unu na-adịghị ahụ ha. N'ezie, Anyị emewo ndị Ekwensu ka ha bụrụ ndị enyi nye ndị na-adịghị ekwere ekwe 27) [Surah Al-A'raf:27] Ma ọ bụrụ na ihe e kere eke adịghị aghọta ihe niile dị adị; ya mere, ekwesịghị ka ha gọnahụ ihe a kwadoro banyere ihe zoro ezo (Al-Ghayb) n'ihi naanị na ha aghọtaghị ya.

*

Ikwere N'Akàrààkà (Al-Qadar)

Akàrààkà (Al-Qadar): Ọ bụ nhazi Chineke Onye Dị Elu maka ihe ndị O kere eke, dịka ihe ọmụma Ya siri buru ụzọ mara, yana ihe amamihe Ya chọrọ.

Ịkwere n'Akàrààkà Chineke na-agụnye ihe anọ:

Nke mbụ: Inwe okwukwe na Chineke Onye Dị Elu bụ Onye maara ihe niile, n'ozuzu ya nakwa n'ụzọ zuru ezu, site mgbe ebighị ebi ruo mgbe ebighị ebi, ma nke ahụ ọ bụ n'ime ihe ndị metụtara omume Ya, ma ọ bụ n'omume ndị ohu Ya.

Nke abụọ: Ịkwere na Chineke Onye Dị Elu dere nke ahụ n'ime Mbadamba Echedobere (Al-Lawh Al-Mahfuz). Banyere ihe abụọ ndị a, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿أَلَمۡ تَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَٰبٍۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ 70﴾

(Ọ bụ na ị maghị na Chineke maara ihe dị n'eluigwe nakwa n'ụwa? N'ezie, nke ahụ dị n'ime Akwụkwọ. N'ezie, nke ahụ diịrị Chineke mfe70) [Surah Al-Hajj: 70].

Nakwa n'ime Sahih Muslim, site na Hadith nke Abdullah bin 'Amr bin Al-'Aas (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ha abụọ nọ), o kwuru sị: "Anụrụ m Onye Ozi Chineke ﷺ ka ọ na-ekwu sị:"

«كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ».

«"Chineke dere akara aka nke ihe ndị e kere eke afọ puku iri ise tupu O kee eluigwe nakwa ụwa."[1].

Nke atọ: Inwe okwukwe na ihe niile dị adị anaghị adị ma e wezụga site n'ọchịchọ (Mashi'ah) Chineke Onye Dị Elu, ma ọ̀ bụ ihe metụtara omume Ya, ma ọ bụ ihe metụtara omume ndị e kere eke. Chineke Onye Dị Elu kwuru banyere ihe metụtara omume Ya:

﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخۡتَارُۗ...﴾

(Onyenwe gị na-eke ihe Ọ chọrọ, ma Ọ na-ahọrọ...) [Surah Al-Qasas: 68] Nakwa, Ọ sịrị:

﴿...وَيَفۡعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ﴾

(...Chineke na-eme ihe Ọ chọrọ) [Surah Ibrahim: 27] Nakwa, Ọ sịrị:

﴿هُوَ ٱلَّذِي يُصَوِّرُكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡحَامِ كَيۡفَ يَشَآءُۚ...﴾

[1] Muslim kọrọ ya: Akwụkwọ nke Qadar, Isiokwu banyere arụmụka Adam na Musa (udo dịrị ha), n'ọnụọgụgụ (2653).

"(Ọ bụ Ya bụ Onye na-akpụzi unu n'ime akpa nwa otú Ọ chọrọ...)" [Surah Aal-Imran: 6]. Nakwa Chineke Onye Dị Elu sịrị n'ihe gbasara omume ndị e kere eke:

﴿...وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَسَلَّطَهُمۡ عَلَيۡكُمۡ فَلَقَٰتَلُوكُمۡۚ...﴾

"(...Ma a sị na Chineke chọrọ, Ọ gaara enye ha ike imegide unu, ha gaara alụso unu agha...)" [Surah An-Nisaa: 90] Ya na, ọ sịrị:

﴿...وَلَوۡ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُۖ فَذَرۡهُمۡ وَمَا يَفۡتَرُونَ﴾

"(...Ma a sị na Onyenwe gị chọrọ, ha agaraghị eme ya. Ya mere, hapụ ha nakwa ihe ụgha ha na-echepụta)" [Surah Al-An'am:112].

Nke anọ: Inwe okwukwe na ihe niile e kere eke bụ ihe Chineke Onye Dị Elu kere; n'onwe ha, njirimara ha, nakwa mmegharị ha. Chineke Onye Dị Elu kwuru sị:

﴿ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٞ 62﴾

{(Chineke bụ Onye kere ihe niile; Ọ bụkwa Ya bụ Onye na-elekọta ihe niile 62} [Surah Az-Zumar: 62] Nakwa, Chineke (Onye dị nsọ) sịrị:

﴿...وَخَلَقَ كُلَّ شَيۡءٖ فَقَدَّرَهُۥ تَقۡدِيرٗا﴾

{: (...O kerekwa ihe niile, wee tụọrọ ya atụmatụ ziri ezi) [Surah Al-Furqan: 2] O kwukwara gbasara Onye Amụma ya Ibrahim (udo dịrị ya) na ọ gwara ndị ya sị:

﴿وَٱللَّهُ خَلَقَكُمۡ وَمَا تَعۡمَلُونَ 96﴾

(Chineke kere unu nakwa ihe unu na-eme. 96) [Surah As-Saffat: 96].

Ikweta n'Akàrààkà (Qadar) - dịka anyị siri kọwaa - anaghị emegide eziokwu ahụ bụ na ohu nwere ọchịchọ (Mashi'ah) n'omume ya ndị o jiri nhọrọ ya mee, yana ikike o nwere n'ime ha; n'ihi na Iwu okpukpe (Shar') nakwa eziokwu a na-ahụ anya na-egosi na e nwere nke a maka ya.

Maka Iwu okpukpe (Shar'): n'ezie Chineke Onye Dị Elu sịrị gbasara Ọchịchọ:

﴿...فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا﴾

(...Ya mere, onye ọ bụla chọrọ, ya were ụzọ laghachikwuru Onyenwe ya) [Surah An-Naba: 39] Nakwa, Ọ sịrị:

﴿...فَأۡتُواْ حَرۡثَكُمۡ أَنَّىٰ شِئۡتُمۡۖ...﴾

"(...ya mere, bịakwutenụ ugbo unu otú unu siri chọọ...)" [Surah Albakara:223] Nakwa, Ọ sịrị maka Ike (Qudrah):

﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ وَٱسۡمَعُواْ وَأَطِيعُواْ...﴾

""(Ya mere, tụọnụ egwu Chineke dị ka ike unu ha, geekwanụ ntị ma rubeenụ isi...)"" [Surah At-Taghabun: 16] Nakwa, ọ sịrị:

﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ لَهَا مَا كَسَبَتۡ وَعَلَيۡهَا مَا ٱكۡتَسَبَتۡۗ...﴾

{(Chineke anaghị ebunye mkpụrụobi ọ bụla ibu karịrị ike ya; ihe ọma o mere ga-abara ya uru, ihe ọjọọ o mere ga-adịkwa n'isi ya......} [Surah Albakara:286].

Ma n'eziokwu (Waqi'): onye ọ bụla maara na o nwere ọchịchọ na ike, nke o ji eme ihe, ma jirikwa ha ahapụ ihe, ọ na-amatakwa ọdịiche dị n'etiti ihe na-eme site n'ọchịchọ ya dị ka ije ije, nakwa ihe na-eme na-enweghị ọchịchọ ya dị ka ịma jijiji. Ma ọchịchọ onye ohu ahụ na ike ya na-eme site n'ọchịchọ Chineke Onye Dị Elu nakwa ike Ya. N'ihi okwu Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن يَسۡتَقِيمَ 28 وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ 29﴾

""(Maka onye ọ bụla n'ime unu nke chọrọ ịgbaso ụzọ ziri ezi28 Ma unu enweghị ike ịchọ ihe ọ bụla, belụsọ ma Chineke, Onyenwe ụwa niile, chọọ ya 29."" [Surah At-Takwir: 28-29] Nakwa n'ihi na mbara igwe na ụwa niile bụ nke Chineke Onye Dị Elu; ọ dịghị ihe ọ bụla na-eme n'ime ala-eze Ya ma e wezụga site n'ihe ọmụma Ya nakwa ọchịchọ Ya.

Ikwere n'Akàràààkà - dị ka anyị siri kọwaa - anaghị enye ohu ihe ngọpụ maka ihe ọ hapụrụ n'ime ọrụ iwu kwadoro, ma ọ bụ mmehie ndị o mere. N'ihi nke a, iji ya eme ihe ngọpụ bụ ihe efu site n'ọtụtụ ụzọ:

Nke mbụ: Okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ لَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشۡرَكۡنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمۡنَا مِن شَيۡءٖۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ حَتَّىٰ ذَاقُواْ بَأۡسَنَاۗ قُلۡ هَلۡ عِندَكُم مِّنۡ عِلۡمٖ فَتُخۡرِجُوهُ لَنَآۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا تَخۡرُصُونَ 148﴾

﴾Ndị ahụ na-ekunye Chineke ibe ga-asị: "A sị na Chineke chọrọ, anyị nakwa ndị nna anyị agaraghị ekunye Chineke ibe, anyị agaraghịkwa amachibido

ihe ọ bụla." Otú a ka ndị bu ha ụzọ siri gọnahụ ruo mgbe ha detụrụ ahụhụ Anyị ire. Sị: "Unu nwere ihe ọmụma ọ bụla unu ga-ewepụtara anyị? Ọ dịghị ihe unu na-eso ma e wezụga nchepụta echiche, ọ dịghịkwa ihe unu na-eme ma ọ bụghị ịgha ụgha. 148﴿ [Surah Al-An'am:148] Ma ọ bụrụ na ha nwere ihe ngọpụ site n'Akàrààkà, Chineke agaraghị eme ka ha detụ ahụhụ Ya ire.

Nke abụọ: Okwu Ya, Onye Dị Elu:

﴿رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا 165﴾

﴾(Ndị ozi na-ezi ozi ọma ma na-adọ aka ná ntị, ka ndị mmadụ ghara inwe ihe ngọpụ megide Chineke mgbe ndị ozi ahụ gasịrị. Ma Chineke bụ Onye Dị Ike, Onye Nwere Amamihe 165﴿ [Surah An-Nisaa: 165] Ma a sị na Akàrààkà bụ ihe ngọpụ maka ndị nnupụisi, ọ garaghị abụ ihe efu site n'izite ndị ozi; n'ihi na nnupụisi ahụ na-eme mgbe e zitesịrị ha bụ site n'Akàrààkà Chineke Onye Dị Elu.

Nke atọ: Ihe Al-Bukhari na Muslim kọrọ - okwu a bụkwa nke Al-Bukhari - site na Hadith Ali bin Abi Talib (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), na Onye Amụma ﷺ kwuru sị:

«مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا قَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ أَوْ مِنَ الْجَنَّةِ»

«"Ọ dịghị onye ọ bụla n'ime unu, ma ọ bụghị na e deela ọnọdụ ya n'ime Ọkụ ma ọ bụ n'ime Jannah.".» Otu nwoke n'ime ndị mmadụ ahụ wee sị: "Ànyị

agaghị atụkwasị obi (na nke a), O Onye Ozi Chineke?" Ọ sịrị:

«لَا، اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ»

«Mba, rụọnụ ọrụ, n'ihi na a na-eme ka ọ dịrị onye ọ bụla mfe» Emesịa, ọ gụrụ:

﴿فَأَمَّا مَنۡ أَعۡطَىٰ وَٱتَّقَىٰ 5﴾

(Ma onye ọ bụla nyere onyinye ma tụọ egwu Chineke 5﴾ [Surah Al-Lail: 5]. Na mkpụrụ okwu nke Muslim:

«فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ»

«A na-eme ka ọ dịrị onye ọ bụla mfe maka ihe e kere ya maka ya.»[1] Ya mere, Onye Amụma ﷺ nyere iwu ịrụ ọrụ, ma machibido ịdabere n'Akàràakà (Qadar).

Nke anọ: Na Chineke Onye Dị Elu nyere ohu iwu ma machie ya, ma Ọ manyeghị ya ime ihe ma e wezụga ihe ọ nwere ike ime. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ وَٱسۡمَعُواْ وَأَطِيعُواْ...﴾

""(Ya mere, tụọnụ egwu Chineke dị ka ike unu ha, geekwanụ ntị ma rubeenụ isi...). [Surah At-Taghabun: 16] Nakwa, ọ sịrị:

﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ...﴾

(Chineke anaghị ebunye mkpụrụobi ọ bụla ibu karịrị ike ya...) [Surah Albakara:286] A sị na a

[1] Al-Bukhari kọrọ ya: Akwụkwọ nke Qadar, Isiokwu: Iwu Chineke bụ akara aka e depụtara, n'ọnụọgụgụ (6605). Nakwa Muslim: Akwụkwọ nke Qadar, Isiokwu: Otu e si eke nwa mmadụ n'ime afọ nne ya nakwa idekọ ihe oriri ya, ogologo ndụ ya, ọrụ ya, ahụhụ ya nakwa aṅụrị ya, n'ọnụọgụgụ (2647).

manyere ohu ime omume n'ike, a gaara ebo ya ibu ọrụ n'ihe ọ na-enweghị ike ịgbanahụ, ma nke a bụ ihe efu. N'ihi ya, ọ bụrụ na mmehie esite n'aka ya pụta n'amaghị ama, ma ọ bụ nchefu, ma ọ bụ mmanye; ọ dịghị mmehie ọ bụla dịịrị ya; n'ihi na o nwere ihe ngọpụ.

Nke ise: Na Akàrààkà Chineke Onye Dị Elu bụ ihe nzuzo e zoro ezo, nke a na-adịghị ama ma e wezụga mgbe ihe ahụ a kara aka mere. Ọchịchọ onye ohu nwere n'ihe ọ na-eme na-ebute omume ya ụzọ; n'ihi ya, ọchịchọ ya ịrụ omume ahụ abụghị ihe gbakwasịrị ụkwụ n'ihe ọmụma ọ ma banyere Akàrààkà Chineke, n'oge ahụkwa, ngọpụ ya dabere n'Akàrààkà na-abụ ihe efu; n'ihi na mmadụ enweghị ihe ngọpụ n'ime ihe ọ na-amaghị.

Nke isii: Na anyị na-ahụ na mmadụ na-achọsi ike ihe na-adabara ya n'ihe gbasara ụwa ya ruo mgbe o nwetara ya, ọ naghịkwa ahapụ ya gaa n'ihe na-adabaghị ya wee jiri Akàrààkà (Qadar) mee ihe ngọpụ maka ịhapụ ya. Gịnịzi mere o ji ahapụ ihe na-abara ya uru n'ihe gbasara okpukpe ya, gaa n'ihe na-emerụ ya ahụ, wee jiri Akàrààkà mee ihe ngọpụ? Ọ̀ bụ na ọnọdụ ihe abụọ a abụghị otu?!

Nke a bụ ihe atụ na-akọwa ya:

Ọ bụrụ na e nwere ụzọ abụọ n'ihu mmadụ: Otu n'ime ha na-eduga ya n'obodo jupụtara n'ọgba aghara: igbu ọchụ, ịpụnara ihe, imebi ugwu, egwu, nakwa agụụ. Ma nke abụọ na-eduga ya n'obodo jupụtara n'usoro, nchekwa kwụsiri ike, ezigbo ndụ,

nakwa nkwanye ùgwù maka ndụ, ugwu, na akụ na ụba. Ya mere, kedu ụzọ n'ime abụọ ahụ ọ ga-eso?

N'ezie, ọ ga-agbaso ụzọ nke abụọ nke na-eduga ya n'obodo nwere usoro na nchekwa, ọ gaghịkwa ekwe omume ma ọlị nye onye nwere uche ọ bụla ịgbaso ụzọ obodo ọgbaghara na egwu wee jiri Akàràakà (Qadar) mee ihe ngọpụ. Ya mere, gịnị kpatara o ji agbaso ụzọ nke Ọkụ n'ihe gbasara Ụwa Nke Ọzọ, kama ịgbaso ụzọ Jannah, wee na-eji Akàràakà eme ihe ngọpụ?

Ihe atụ ọzọ: anyị na-ahụ onye ọrịa ka a na-enye ya iwu ịṅụ ọgwụ; o wee ṅụọ ya, n'agbanyeghị na onwe ya achọghị ya. A na-egbochikwa ya iri nri na-emerụ ya ahụ; ọ na-ahapụ ya, n'agbanyeghị na onwe ya na-achọsi ya ike. Ihe a niile bụ iji nweta ọgwụgwọ na nchekwa. Ọ gaghị ekwe omume na ọ ga-ajụ ịṅụ ọgwụ ahụ, ma ọ bụ rie nri ahụ na-emerụ ya ahụ, wee jiri Akàràakà (Qadar) mee ihe ngọpụ. Ya mere, gịnị kpatara mmadụ ji ahapụ ihe Chineke nakwa Onye Ozi Ya nyere iwu ka a mee, ma ọ bụ mee ihe Chineke nakwa Onye Ozi Ya machibidoro, ma emesịa jiri Akàràakà rụọ ụka?

Nke asaa: Na onye na-eji Akàràakà (Qadar) eme ihe ngọpụ maka ihe ọ hapụrụ n'ime ọrụ iwu dịịrị ya, ma ọ bụ ihe o mere n'ime mmehie; a sị na otu onye emegbuo ya wee nara akụ na ụba ya, ma ọ bụ metọọ nsọpụrụ ya, onye ahụ wee jiri Akàràakà mee ihe ngọpụ, ma sị: "Atawala m ụta, n'ihi na mmegbu m sitere n'Akàràakà Chineke," ọ gaghị anabata ngọpụ

ya. Kedu ka ọ naghị anabata iji Akàrààkà mee ngọpụ maka mmegbu onye ọzọ n'ebe ọ nọ, ma na-eji ya eme ngọpụ maka onwe ya n'imebi ikike Chineke Onye Dị Elu?!

A na-akọ na e kpọtaara Onye Ndú Ndị Kwere Ekwe (Amir Al-Mu'minin) Umar bin Al-Khattab (ka Chineke nwee afọ ojuju n'ebe ọ nọ), otu onye ohi kwesịrị ka e bie ya aka; o wee nye iwu ka e bie aka ya. Onye ohi ahụ wee sị: "Chere ntakịrị, Onye Ndú Ndị Kwere Ekwe, n'ihi na ezuru m ohi a naanị site n'Akàrààkà (Qadar) Chineke." Umar wee sị: "Anyị onwe anyị na-ebi aka gị naanị site n'Akàrààkà Chineke."

Ikwere n'Akàrààkà (Qadar) nwere uru dị ukwuu, n'ime ha bụ:

Nke mbụ: Ịtụkwasị Obi n'aka Chineke Onye Dị Elu mgbe a na-eme ihe kpatara ihe, n'ụzọ nke na onye ahụ agaghị atụkwasị obi n'ihe ahụ na-akpata ya n'onwe ya; n'ihi na ihe niile bụ site n'Akàrààkà Chineke Onye Dị Elu.

Nke abụọ: Na mmadụ ekwesịghị inwe nganga n'onwe ya mgbe o nwetara ihe ọ chọrọ; n'ihi na inweta ya bụ amara sitere n'aka Chineke Onye Dị Elu site n'ihe O kara aka, nke na-ebute ihe ọma na ịga nke ọma. Ma inwe nganga n'onwe ya na-eme ka o chefuo inye ekele maka amara a.

Nke atọ: Obi iru ala nakwa izu ike nke mmụọ n'ihe na-edakwasị ya site n'Akàrààkà Chineke Onye Dị Elu; ya mere, ọ naghị enwe obi erughị ala n'ihi ịla

n'iyi nke ihe ọ hụrụ n'anya, ma ọ bụ inweta ihe ọjọọ. N'ihi na nke ahụ bụ site n'Akàràákà Chineke, Onye nwe ọchịchị nke eluigwe na ụwa, ọ bụkwa ihe ga-emeriri. Banyere nke a, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمۡ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مِّن قَبۡلِ أَن نَّبۡرَأَهَآۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ 22 لِّكَيۡلَا تَأۡسَوۡاْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمۡ وَلَا تَفۡرَحُواْ بِمَآ ءَاتَىٰكُمۡۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٍ 23﴾

"" (Ọ dịghị ọdachi ọ bụla na-eme n'ụwa ma ọ bụ n'ime onwe unu, ma e wezụga na ọ dị n'Akwụkwọ tupu Anyị ekee ya. N'ezie, nke a dị mfe n'aka Chineke22 Ka unu ghara inwe iru újú n'ihe gbaghara unu, ma ghara ịṅụrị ọṅụ n'ihe Ọ nyere unu. Chineke adịghị ahụ onye ọ bụla na-anya isi ma na-etu ọnụ n'anya 23."" [Surah Al-Hadid: 22-23]، Nakwa Onye Amụma ﷺ (udo na ngọzi Chineke dịrị ya) sịrị:

«عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ».

""Ihe gbasara onye kwere ekwe (Mu'min) dị ịtụnanya n'ezie! Ihe ya niile bụ ihe ọma. Ma nke a abụghị maka onye ọ bụla ma e wezụga onye kwere ekwe. Ọ bụrụ na ihe ọma emee ya, ọ na-enye ekele, nke a na-abarakwara ya uru. Ọ bụrụkwa na ihe ọjọọ emee ya, ọ na-enwe ndidi, nke a na-abarakwara ya uru.""[1].

[1] Muslim kọrọ ya: Akwụkwọ Az-Zuhd na Ar-Raqaiq, Isiokwu: Onye kwere ekwe, ihe ya niile bụ ihe ọma, n'ọnụọgụgụ (2999).

Otu abụọ akpafuola n'okwu gbasara Akàrààkà (Qadar):

Nke mbụ n'ime ha: Ndị Jabariyyah, ndị ahụ sịrị: Na ohu bụ onye a manyere amanye n'ọrụ ya, o nweghịkwa ọchịchọ ma ọ bụ ike n'ime ya.

Nke abụọ: Ndị Qadariyyah, ndị sịrị: N'ezie, ohu kwụụrụ onwe ya n'ọrụ ya n'ọchịchọ nakwa n'ike, nakwa na ọchịchọ Chineke Onye Dị Elu na ike Ya enweghị mmetụta ọ bụla na ya.

Ma nzaghachi megide otu nke mbụ (Ndị Jabariyyah) site n'Iwu okpukpe (Shar') nakwa eziokwu dị adị (Waqi'):

Ma banyere Iwu okpukpe (Shar'): N'ezie, Chineke Onye Dị Elu kwadoro na ohu nwere uche na ọchịchọ, O kwupụtakwara na omume sitere n'aka ya. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿...مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلْأَخِرَةَۚ...﴾

(...N'ime unu o nwere onye na-achọ ụwa, ma n'ime unu o nwere onye na-achọ Ụwa Nke Ọzọ...) [Surah Imran:152]، Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu Sịrị:

﴿وَقُلِ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْۖ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْۚ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَاۚ...﴾

الآية

﴾(Sịkwa: "Eziokwu sitere n'aka Onyenwe unu; ya mere, onye ọ bụla chọrọ, ya kwere, ma onye ọ bụla chọrọ, ya gọnahụ." N'ezie, Anyị kwadebeere ndị mmegbu Ọkụ, nke mgbidi ya ga-agba ha

gburugburu...) Ruo na ngwụcha amaokwu ahụ. [Surah Al-Kahf: 29]، Nakwa okwu Ya, Onye Dị Elu Sịrị:

﴿مَّنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا فَلِنَفۡسِهِۦۖ وَمَنۡ أَسَآءَ فَعَلَيۡهَاۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ 46﴾

""(Onye ọ bụla rụrụ ezi omume, ọ bụ maka onwe ya, ma onye ọ bụla mekwara ihe ọjọọ, ọ ga-adị n'isi ya. Onyenwe gị abụghị onye na-emegbu ndị ohu 46)" [Surah Fussilat: 46].

Ma banyere eziokwu dị adị (Waqi'): N'ezie, mmadụ ọ bụla maara ọdịiche dị n'etiti omume ya ndị o ji nhọrọ ya mee, nke ọ na-eme site n'ọchịchọ ya: dị ka iri nri, ịṅụ ihe ọṅụṅụ, ire ere, na ịzụta ihe, nakwa ihe na-eme ya n'enweghị ọchịchọ ya: dị ka ịma jijiji n'ihi ahụ ọkụ, nakwa ịda site n'elu ụlọ. Ya mere, na nke mbụ, ọ bụ onye na-eme nhọrọ site n'ọchịchọ ya n'enweghị mmanye, ma na nke abụọ, o nweghị nhọrọ, ọ chọghịkwa ihe mere ya.

Ma nzaghachi nye otu nke abụọ (Ndị Qadariyyah) site n'Iwu okpukpe (Shar') nakwa uche (Aql):

Ma banyere Iwu okpukpe (Shar'): N'ezie, Chineke Onye Dị Elu bụ Onye kere ihe niile, ma ihe ọ bụla na-adị adị site n'ọchịchọ Ya. Chineke Onye Dị Elu akọwaala n'ime Akwụkwọ Ya na omume ndị ohu na-eme site n'ọchịchọ Ya. Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿...وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعۡدِهِم مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخۡتَلَفُواْ
فَمِنۡهُم مَّنۡ ءَامَنَ وَمِنۡهُم مَّن كَفَرَۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلُواْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ﴾

"(...Ma a sị na Chineke chọrọ, ndị bịara mgbe ha gasịrị agaraghị alụrịta ọgụ mgbe ihe akaebe doro anya bịakwutesịrị ha, ma ha nwere nghọtahie. Ya mere, ụfọdụ n'ime ha kwere, ma ụfọdụ n'ime ha gọnahụrụ Chineke. Ma a sị na Chineke chọrọ, ha agaraghị alụrịta ọgụ, mana Chineke na-eme ihe Ọ chọrọ)" [Surah Albakara:253]، Nakwa okwu Ya, chineke Onye Dị Elu Sịrị:

﴿وَلَوۡ شِئۡنَا لَأٓتَيۡنَا كُلَّ نَفۡسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنۡ حَقَّ ٱلۡقَوۡلُ مِنِّي لَأَمۡلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجۡمَعِينَ 13﴾

"" (A sị na Anyị chọrọ, Anyị gaara enye mkpụrụobi ọ bụla nduzi ya, mana Okwu sitere n'ebe M nọ emezuola sị: N'ezie, M ga-eji ndị Jinn nakwa ndị mmadụ niile jupụta Jahannam. 13)"" [Surah As-Sajdah: 13].

Ma banyere uche (Aql): N'ezie, mbara igwe na ụwa niile bụ ihe Chineke Onye Dị Elu nwe, mmadụ so n'ime ụwa a; ya mere, ọ bụ ihe Chineke Onye Dị Elu nwe, ọ gaghịkwa ekwe omume ka ihe e nwere enwe mee ihe ọ bụla n'ihe nke Onye nwe ya ma ọ bụghị site n'ikike Ya nakwa ọchịchọ Ya.

*

Ebumnuche nke Okwukwe Islam

Ebumnuche (Hadaf n'asụsụ): A na-eji ya atụ aka n'ọtụtụ nkọwa, ụfọdụ n'ime ha bụ: (Ihe mgbaru ọsọ e dowere iji gbaa ya ihe, nakwa ihe ọ bụla bụ ebumnobi).

Ebumnuche nke Okwukwe Islam (Aqidah): bụ ebumnobi ya, nakwa ihe mgbaru ọsọ ya ndị dị ebube, nke na-esite n'ijidesi ya ike. Ha dị ọtụtụ ma dịkwa iche iche, ụfọdụ n'ime ha bụ:

Nke mbụ: Iji ezi obi (Ikhlas) mee ebumnuche nakwa ofufe maka naanị Chineke Onye Dị Elu; n'ihi na Ọ bụ Onye Okike, O nweghị onye mmekọ. Ya mere, ọ bụ iwu ka ebumnuche nakwa ofufe bụrụ maka naanị Ya.

Nke abụọ: Ntọhapụ nke uche na echiche pụọ na mgbagwoju anya na ọgba aghara nke na-esite n'obi ịbụ nke tọgbọrọ chakoo pụọ na nkwenye (Aqidah) a; n'ihi na onye ọ bụla obi ya na-enweghị ya, ọ na-abụ ma ọ bụ onye obi ya tọgbọrọ chakoo n'enweghị nkwenye ọ bụla ma na-efe naanị ihe onwunwe a na-ahụ anya, ma ọ bụ onye nọ na mgbagwoju anya n'ime nkwenye njehie, nakwa nkwenye ụgha (Kharafat).

Nke atọ: Obi iru ala nke mmụọ nakwa nke echiche, n'ihi ya ọ dịghị nchegbu n'ime mkpụrụobi ma ọ bụ ọgba aghara n'echiche; n'ihi na okwukwe a na-ejikọ onye kwere ekwe (Mu'min) n'ebe Onye kere ya nọ. O wee nwee afọ ojuju n'ebe Ọ nọ dị ka Onyenwe na-ahazi ihe niile, ma bụrụ Onye na-achị na-enyekwa iwu; n'ihi ya, obi ya na-adị jụụ n'Akàrààkà Ya (Qadar), obi ya a nabatakwa Islam n'ọṅụ; nke mere na ọ dịghị achọ ihe ọzọ ga-anọchi ya.

Nke anọ: Ịdị mma nke ebumnobi nakwa nke ọrụ pụọ na nduhie n'ofufe nke Chineke Onye Dị Elu, ma ọ bụ ná mmekọrịta n'ebe ndị e kere eke nọ; n'ihi na otu n'ime ntọala ya bụ ịkwere na ndị ozi, nke gụnyere isoro ụzọ ha nke nwere ịdị mma n'ebumnobi nakwa n'ọrụ.

Nke ise: Mkpebi siri ike nakwa ịdị uchu n'ihe niile, nke bụ na ọ naghị ahapụ ohere maka ezi ọrụ ma ọ bụghị na o jiri ya mee ihe; n'ịtụ anya ụgwọ ọrụ. Ọ naghịkwa ahụ ebe mmehie dị ma ọ bụghị na ọ zere ya; n'ihi egwu ntaramahụhụ; n'ihi na otu n'ime ntọala ya bụ ịkwere na mbilite n'ọnwụ, nakwa ụgwọ ọrụ maka omume.

Chineke Onye Dị Elu Sịrị:

﴿وَلِكُلّٖ دَرَجَٰتٞ مِّمَّا عَمِلُواْۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعۡمَلُونَ 132﴾

""(Maka onye ọ bụla ka ọkwa dị iche iche dị sitere n'ihe ha rụrụ; Onyenwe gị abụghịkwa onye na-amaghị maka ihe ha na-arụ. 132)."" [Surah Al-An'am:132] Nakwa, Onye Amụma ﷺ agbaala ume maka ebumnobi a n'okwu ya sị:

«الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ، احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَلَا تَعْجِزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَّرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ؛ فَإِنَّ (لَوْ) تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ»

""Onye kwere ekwe (Mu'min) siri ike dị mma ma bụrụ nke Chineke hụrụ n'anya karịa onye kwere ekwe na-adịghị ike, ma n'ime ha abụọ, e nwere ihe ọma. Gbasie ike n'ịchọ ihe ga-abara gị uru, rịọkwa Chineke enyemaka, ma ghara idaghachi azụ (inwe

ike gwụrụ). Ọ bụrụ na ihe (ọdachi) emee gị, asịkwala: 'A sị na m mere otu a, ọ gaara abụ otu a nakwa otu a,' kama kwuo: 'Akàràäkà Chineke, nakwa ihe Ọ chọrọ ka O mere;' n'ihi na (A sị na / ọ bụrụ na) na-emepe ụzọ maka ọrụ Ekwensu (Shaytan)."" Muslim kọrọ ya[1].

Nke isii: Ịwulite mba (Ummah) siri ike nke na-ewepụta ihe ọ bụla dị oke ọnụ nakwa nke dị ọnụ ala n'ịkwụsi okpukpe ya ike, nakwa n'iwusi ogidi ya ike, n'achọghị ịma ihe na-adakwasị ya n'ụzọ ahụ. N'ime nke a, Chineke Onye Dị Elu sịrị:

﴿إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمۡ يَرۡتَابُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ 15﴾

""(N'ezie, ndị kwere ekwe bụ naanị ndị ahụ kwere na Chineke nakwa n'Onye Ozi Ya, ma emesịa ghara inwe obi abụọ, ha jikwa akụnụba ha nakwa ndụ ha gbaa mbọ (Jihad) n'ụzọ Chineke. Ndị ahụ bụ ndị na-ekwu eziokwu. 15"" [Surah Al-Hujurat:15].

Nke asaa: Inweta obi ụtọ n'ụwa a nakwa n'Ụwa Nke Ọzọ (Al-Aakhirah) site n'ime ka ndị mmadụ n'otu n'otu nakwa n'ìgwè dị mma, na inweta ụgwọ ọrụ nakwa ihe ọma. Banyere nke a, Chineke Onye Dị Elu kwuru sị:

﴿مَنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا مِّن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَنُحۡيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةٗ طَيِّبَةٗۖ وَلَنَجۡزِيَنَّهُمۡ أَجۡرَهُم بِأَحۡسَنِ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ 97﴾

[1] : Muslim kọrọ ya: Akwụkwọ nke Qadar, Isiokwu banyere iwu ịgbasi mbọ ike, ịhapụ idaghachi azụ, ịrịọ Chineke enyemaka, nakwa inyefe Akàràäkà n'aka Chineke, n'ọnụọgụgụ (2664).

" (Onye ọ bụla rụrụ ezi omume, ma ọ bụ nwoke ma ọ bụ nwanyị, ebe ọ bụ onye kwere ekwe, n'ezie Anyị ga-enye ya ndụ dị mma ma kwụọ ha ụgwọ ọrụ ha kachasị mma n'ihe ọ bụla ha na-arụ. 97)" [Surah Annahl:97].

Ndị a bụ ụfọdụ n'ime ebumnuche nke Okwukwe Islam (Aqidah). Anyị na-atụ anya n'aka Chineke Onye Dị Elu ka O mezuo ha maka anyị, nakwa maka ndị Alakụba niile; N'ezie, Ọ bụ Onye na-emesapụ aka, Onye na-eme ebere. Otuto niile dịrị Chineke, Onyenwe ụwa niile.

Ka Chineke wụsa ngọzi nakwa udo n'ahụ Onye Amụma anyị Muhammad, nakwa n'ahụ ezinụlọ ya na ndị enyi ya niile.

E dechara ya site na mkpịsị ode nke onye edemede ya:

Muhammad As-Salih Al-Uthaymin

الفهرس

Nkọwa nkenke banyere Okwukwe nke Islam 2
Nkọwa Nkenke Banyere Okwukwe Islam 2
Okwu Mmalite 2
Okpukpe Islam 4
Ogidi Nke Islam 9
Ntọala Nke Okwukwe Islam 13
Ikwere na Chineke Onye Dị Elu 14
Ịkwere Ná Ndị Mmụọ Ozi 34
Ịkwere N'Akwụkwọ Nsọ 40
Ịkwere Ná Ndị Ozi 42
Ịkwere N'Ụbọchị Ikpeazụ 51
Ikwere N'Akàràààkà (Al-Qadar) 73
Ebumnuche nke Okwukwe Islam 86

ig71v1.2 - 03/09/2026